

ΦΥΛΛ. 13

ΤΟΜ. Α.

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

Ο ΑΓΘΕΝΗΣ ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ.

Διήγημα. Ὑπὸ Ἀ. Ρ. Ρ.

(Συνέχεια. Ἰδὲ φυλλάδιον 12^{ον}.)

ΚΕΦ. ΙΖ΄.

Τὴν ἐπαύριον ἐξηκολούθησαν τὴν ὁδοπορίαν, ἥτις ἀναπαυτικῶς χωροῦσα, καὶ συνεχῶς διακοπτομένη, δῆρκεσε σχεδὸν τρεῖς ἡμέρας ἀκόμη. Μετὰ δὲ τὴν μεσημβρίαν τῆς τρίτης, ὅταν εἰσῆρχοντο εἰς Ἀνδραβίδα, παρετήρησαν γενικὴν κίνησιν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ἐορτάσιμον τὴν ὄψιν αὐτῆς, καὶ παρὰ τὸ σῦνηθες ζωηράν. Μόλις δὲ προέβησαν τινὰς ἑκατοστάς βημάτων, καὶ ὁ Κιβιτάνος, εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ

τῆς προδρομούσης φήμης, ἔφθασεν εἰς προῦπαίτησί των.

— Δὲν μοι λέγετε, κύριε Δήμαρχε, τῷ εἶπεν ὁ Βιλλαρδουίνος μετὰ τὰς πρώτας τῆς ὑποδοχῆς δεξιώσεις, τί δηλοῖ τῆς πόλεως σας ὁ παροξυσμός; Δὲν ἤξευον ὅτι ἔχετε πανήγυριν εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην.

— Δὲν ἔχομεν πανήγυριν, ἀπήντησεν ὁ Δήμαρχος, ἀλλ' ἡ ἔλευσις τῆς ἐπιστήμου κυρίας ἀνεπτέρωσεν ὅλην τὴν πόλιν.

— Τῆς ἐπιστήμου κυρίας! εἶπεν ὁ Βιλλαρδουίνος μετ' ἐκπλήξεως. Τίνος ἐπιστήμου Κυρίας;

— Τῆς πριγκιπέσσης ἥτις ἦλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

— Σᾶς ἦλθε πριγκιπέσσα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως! καὶ διατί δὲν με εἰδοποιήσατε, Κύριε Κιβιτάνε;

Ὁ Δήμαρχος ἤτένισε τὸν Βιλλαρδουίνον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐπειτα δὲ ἀπεκρίθη

— Μὲ συγχωρεῖτε, Ὑψηλότατε, Σᾶς εἰδοποίησα χωρὶς ἀναβολῆς, ἀλλὰ ὁ ταχυδρόμος μου, διαβάς διὰ τῆς Λακεδαιμόνος δὲν σᾶς ἐπρόφθασε.

— Καὶ ποία εἶναι ἡ πριγκιπέσσα ἣτις ἦλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως;

— Εἶναι ἡ ἐκλαμπροτάτη Ἀγνή ἡ Κουρτεναίη.

— Ἀγνή ἡ Κουρτεναίη! εἶπεν ὁ Βιλλαρδουῖνος συλλογισζόμενος καὶ καθ' ἑαυτὸν ὁμιλῶν. Ἀγνή, πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀνεψιὰ τοῦ αὐτοκράτορος λοιπὸν, ἡ θυγάτηρ τῆς Ἰολάνδης, τῆς ἀδελφῆς του.

— Μάλιστα, Ὑψηλότατε.

— Καὶ πῶς ἦλθε; καὶ μετὰ τίνος ἦλθε;

— ἦλθε μὲ τρία μεγάλα πλοῖα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου.

— Ἐννοῶ τώρα, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουῖνος ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ροβέρτον. Αὐτῶν τῶν τριῶν πλοίων ἡ ἐμφάνισις μοὶ ἀνηγγέλη ὅταν ἤμην εἰς Βλιζίρι, καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν, νομίσας ὅτι φέρουσι τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ἔσπευσα νὰ μεταβῶ εἰς Καλαμάταν. — Καὶ τίς συνοδεύει τὴν ἡγεμονίδα; ἠρώτησε τὸν Διοικητὴν.

— Εἰς ἐπίσκοπος, ἀπήντησεν ὁ Διοικητής, καὶ δύο γέροντες ναῖται, ἐπίσημοι εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν, καὶ λαμπρὰ ἵπποτῶν συνοδία.

— Ἀλλὰ τί σημαίνει ἡ ἀπὸστολὴ αὕτη, καὶ ποῦ ἀπέρχεται ἡ ἡγεμονίς, δὲν ἐδυνήθητε ν' ἀνακαλύψετε, Κύριε Δήμαρχε; ἠρώτησεν ὁ Αὐθέντης.

— Ὡ! δὲν εἶναι μυστήριον τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ Κιβιτάνος. Ἡ Ἐκλαμπρότης Της ἀπέρχεται εἰς Ἰσπανίαν, νὰ νυμφευθῆ τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα τῆς Ἀρραγωνίας. Ἐναντίοι ἀνεμοὶ, καὶ τινεὶ βλάβη τῶν πλοίων τῆς τὴν ἡνάγκαταν νὰ προσορμισθῆ εἰς Ποντικόν.

— Παράδοξα πράγματα μᾶς διηγείσθε, Κύριε Κιβιτάνε. Ἄλλ' εἰπέτε μοι, τῆ ἀπεδόθησαν ὄλαι αἰ εἰς τὴν γέννησίν της, αἰ εἰς τὴν νέαν της θέσιν ἀνήκουσαι τιμαί; Ὁ υἱός μου Γοδοφρείδος ἔμελλε νὰ ἔλθῃ εἰς Βλιζίρι καὶ Ἀνδραβίδα διὰ τινεὶς ὑποθέσεις. Ἐφθασεν; Ἐξετέλεσε τὰ καθήκοντα τῆς ξενίας πρὸς τὴν εὐγενῆ κόρην τῶν Αὐτοκρατόρων;

— Ἡ Ἐκλαμπρότης του ἔφθασε πρὸ τριῶν ἡμερῶν διευθυνόμενος πρὸς Βλιζίρι. Ἀλλ' ὅταν ἔμαθε τὴν ἀφίξιν τῆς ἡγεμονίδος, ἔμεινεν ἐνταῦθα, καὶ ἐτέθη εἰς τὰς διαταγὰς της.

— Εὐτυχῆς σύμπτωσις! ἀνέκραξεν ὁ Βιλλαρδουῖνος. Εἶχον προσέτι μινύσει εἰς τὴν Ἰσαβέλλαν νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀνδραβίδα ὅπου σκοπὸν ἔχω νὰ μείνω μῆνας τινάς. Ἄν ἔφθανε ταχέως, θὰ ἐδυνάμην ν' ἀνταποκριθῶ ἀξιώτερον εἰς τὴν μεγάλην καὶ ἀπροσδόκητον τιμὴν ἣν μᾶς παρέσχον οἱ ἀνεμοὶ καὶ ἡ τύχη.

— Ἀλλ' ἡ Αὐτῆς Ἐκλαμπρότης, εἶπεν ὁ Δήμαρχος, ἔφθασεν ἀπὸ σήμερον τὸ πρωί.

— Ἐφθασεν! εἶπε περιχαρῶς ὁ Βιλλαρδουῖνος. Ἀγαθὴ τύχη. Θέλομεν δυναθῆ λοιπὸν νὰ προσφερθῶμεν πρὸς τὴν ὑψηλὴν ἡμῶν ξένην οὐχὶ ὡς ἀγροῖκοι! Καὶ εἰς τοῦτο θέλετε συντελέσει, Κύριε Κιβιτάνε.

— Καλὸς οἰωνός, εἶπεν ὁ Πετραλείφας εἰς τὸ

οὖς τοῦ Βιλλαρδουῖνου. Ἡ τύχη συνεκάλεσεν εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν παιδίων μας μάρτυρας ἐπισηματάτους.

Ὁ Βιλλαρδουῖνος τῷ ἔσφιγγε τὴν χεῖρα φιλικῶς χωρὶς ν' ἀποκριθῆ. Ὅταν δὲ ἔφθασαν ἐμπρὸς τῆς θύρας του,

— Ἄ! ἐλησμόνησα νὰ σᾶς ἐρωτήσω, εἶπε πρὸς τὸν Δήμαρχον. Ὁ ἐπίσκοπος Ὠλένης εἶναι εἰς Ἀνδραβίδα;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη αὐτός, ρίψας νέον βλέμμα περιεργείας εἰς τὸν Βιλλαρδουῖνον· ἐδῶ εὐρίσκεται.

— Τότε πέμψατε νὰ τὸν εἰδοποιήσῃτε ὅτι ἦλθον, καὶ θέλω νὰ τὸν ἰδῶ. Καὶ ἐνθυμηθῆτε νὰ προπαρασκευάσῃτε τὴν πόλιν σας ὅσον πολυτελέστερον δύνασθε. Αὐριον ἐλπίζω νὰ ὑποδεθῶμεν ἐδῶ τὴν Ἐκλαμπροτάτην ἀνεψιάν τοῦ Αὐτοκράτορος.

Μετὰ ταῦτα δ' ἀνέβη εἰς τὴν ἡγεμονικὴν οἰκίαν του, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἐπισημοτέρων ἐκ τῶν ὀπαδῶν του· καί, ἀφ' οὗ παρουσίασεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰσαβέλλαν, ἣτις ἐδέχθη τὴν Ἄνναν εἰς τὰς ἀγκάλας της μὲ ἀληθῆ χαρὰν καὶ στοργὴν μητρὸς, ὁ μὲν Πετραλείφας μετὰ τῆς ἐκγόνου του ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν οἰκίαν των νὰ ἀναπαυθῶσι, τὸν δὲ Ροβέρτον κατώκισεν ὁ Βιλλαρδουῖνος παρ' ἑαυτοῦ.

— Φίλοι, εἶπεν ὁ ἱππότης τῆς Καμπανίας πρὸς τὸν Νόννον καὶ τὸν Ραιμόνδον μεθ' ὧν κατεκλείσθη εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ἰδού, ἀπέρχομαι ὡς ἦλθα λοιπὸν· ἐσβέσθησαν ὡς ἀπατηλὴ λάμψις αἱ προσδοκίαι τοῦ μεγαλείου, τὰ ὄνειρα τῆς φιλοδοξίας. Ἀδιαφορῶ δι' αὐτά. Ὁ ἱππότης τὴν δόξαν του φέρει μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ τὸ μεγαλεῖόν του εἰς τὴν αἰχμὴν τῆς λόγχης του. Ἐν ὅσῳ ὑπάρχουν ἔχθροι τῆς χριστιανοσύνης, ὑπάρχει θεὸς δόξης ἄφθονον διὰ τοὺς ἀνδρείους. Ἐν μόνον τρομάζω, τὴν κοπτερὰν μάχαιραν τοῦ γελοίου· εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν ὑπάρχει ὄπλον φοβερώτερον ἀπ' αὐτό. Ἐλθὼν ὡς κεκηρυγμένος τοῦ αὐθεντικοῦ θρόνου μνηστήρ, ἀπερχόμενος ὡς παιδίον μαστιγωθὲν, ποίαν ἐξαιρετικὴν σαρκασμοῦ ὕλην δὲν θέλω παρέξει εἰς τὰς αὐλικὰς ἐχθίδνας. Αἱ γυναῖκες θέλουσιν ὁμιλεῖν περὶ ἐμοῦ μετὰ μειδιάματος, καὶ τὸ ὄνομά μου θέλει ἴσως περάσει εἰς τῶν Τρουβαδούρων τὰ ἄσματα.

— Μὴ βλέπετε, εἶπεν ὁ Ροβέρτος, τὴν θέσιν σας ὑπὸ μελανὰ χρώματα. Ἦλθετε εἰς τὴν Πελοπόννησον ὑπακούσαντες εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Ὑψηλοτάτου θείου σας. Ἐπράξατε πᾶν ὅ,τι ἡ φρόνησις, πᾶν ὅ,τι τὸ καθῆκον ἀπῆτει· ἀλλὰ περιστάσεις ἀνεξάρτητοι τῆς θελήσεώς σας σᾶς ἀνεχαίτισαν καθ' ὁδόν, καὶ τότε πάλιν ἐσεβάσθητε τὴν βουλήν τοῦ αὐθέντου καὶ θείου σας, καὶ ἀπὸ υπέρτατον κινούμενοι τιμῆς αἰσθημα, ἀγογγύστως καὶ γενναίως παρητήθητε τοῦ αὐθεντικοῦ θρόνου, ὃν ἐστέλλεσθε νὰ καταλάβητε. Αὕτη οὐχὶ σαρκασμῶν, ἀλλὰ παντὸς ἐπαίνου εἶναι ἀξία διαγωγὴ.

— Παρηγορεῖς τὴν ἀθυμίαν μου, φίλε Ραιμόνδε, ἀπεκρίθη ὁ Ροβέρτος, καὶ μοὶ ἐμψυχᾶς θάρρος διὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ἦσαν ἔμωι, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, δυστυχεῖς αἱ περιστάσεις τῆς ὀδοπορίας μας. — Τῷ ὄντι ὑπέλαβεν ὁ Νόννος, ὅστις ἐφαίνετο

πολύ ἀποβαλὼν τῆς ἀρχαίας ἀνυπομονησίας καὶ μεμψιμοιρίας του. Τῷ ὄντι, δὲν ἤξεύρω τίς βλάσανος ὀφθαλμὸς μᾶς εἶχε μαγεύσει· διότι μᾶς ἐπολέμουν ἡ φύσις καὶ ἡ τύχη, ἐν ᾧ οἱ ἄνθρωποι μᾶς ἦσαν προθυμότετοι καὶ φιλοφρονέσχατοι. Δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι ὁ Δουξ τῆς Βενετίας προσεφέρθη ὅπως ἴσως πρὸς ἀλίγους ἡγεμόνας προσφέρεται ὅτι ὁ διοικητὴς τῶν Κορρῶν ἐβλάψεν ἀπὸ ἕηλου ὑπερβολῆν, καὶ ὅτι ὁ Βιλλαρδουίνος ἐτρέχεν ὄρη καὶ κοιλάδας διὰ νὰ σᾶ; ἀπαντήτη πρὸ τοῦ ὠρισμένου χρόνου· ἀλλ' ἀφ' οὗ οὐκ ἔβλαψεν, ὡς φαίνεται, ν' ἀναβληθῆ ἡ συνέντευξις σας, δὲν ἐδύνατο, χωρὶς νὰ παραβῆ τὸ καθῆκον τῆς ὑποταγῆς νὰ μὴ διαμείνῃ ὅπου τὸν διεστήρει τοῦ κυριάρχου ἡ θέλησις. Παράδοξοι καὶ δυστυχεῖς συγκυρίαι!

— Ἀλλὰ, εἶπεν ὁ Ραιμόνδος, ἀποτείνων πρὸς τὸν Ροβέρτον νεῦμα συνηνότητος, ἂν ὁ σκοπὸς οὗτος δὲν εὐωδῶθη, ὑπῆρχεν ἄλλος, ἀνεξάρτητος αὐτοῦ, καὶ ἀρκεῖ ὅπως δικαιολογήτη τὴν ἔλευσίν σας εἰς Πελοπόννητον . . .

— Φίλτατε, ἀπεκρίθη ὁ Ροβέρτος, κινῶν τὴν κεφαλήν. Αἱ συγκυρίαι, ὡς τὰς ὀνομάζει ὁ Νόννος, ἢ ὅπως ἄλλως θέλεις ἢ πρέπει νὰ τὰς ὀνομάσωμεν, εἶχον ἐν καλὸν ἀποτέλεσμα ἐπ' ἐμοῦ, ὅτι μὲ κατέστησαν δπωσοῦν ἐξυδερκέστερον. Σᾶς ἔλεγον ὅτι φοβῶμαι τοῦ γελοίου τὸ ὄπλον. Ἀρκεῖ ἡ μία ἀκίς του, δὲν θέλω νὰ τὸ καταστήσω δίσομον. Ἄν ἡ Πελοπόννησος δὲν μὲ θέλῃ Αὐθέντην της, οὐχ ἤττον ἢ Ἄννα δὲν μὲ θέλει σύζυγόν της. Ἡ Πελοπόννησος ἔχει τὸν ἐκλεκτὸν της ἴσως καὶ ἡ Ἄννα. Ὅσον σβονηταὶ καὶ ἂν εἶναι ἀμφοτέραι, ἄς μὴ τὰς ταραξώμεν. Ὅ ἀπέλω ὡς ἤλθα, ἐκτὸς μόνον ὅτι θά εἶμαι ἐστερημένος τῆς συνοδείας σας.

— Καὶ πῶς! δὲν θὰ μᾶς ἐπιτρέψητε νὰ σᾶς συνοδεύσωμεν; ἀνέκραξεν ὁ Ραιμόνδος.

— Ὅχι, φίλοι μου, ἀπεκρίθη ὁ Ροβέρτος. Διὰ σᾶς τὸ σταδίον σας εἶναι ἐδῶ δὲν ὑπάρχει λόγος ὅπως τὸ διακόψητε. Ἐγὼ δὲν ἔχω γωνίαν εἰς τὸν ἥλιον νὰ σᾶς δώσω. Πρέπει νὰ μείνητε, σὺ, Νόννε πλησίον τοῦ Πετραλείφου, σὺ, Ραιμόνδε, μετὰ τοῦ Βιλλαρδουίνου. Ἐπίτρεψόν μοι νὰ σᾶς συστήσω εἰς τοὺς δύο Αὐθέντας. Ἄν δύναιμι νὰ σᾶς εἶμαι χρήσιμος, δὲν θέλω νομίσει ὅτι ἐταπεινώθη.

Ὁ Ραιμόνδος ἔλαβε τὴν χεῖρά του καὶ, φέρων αὐτὴν σχεδὸν εἰς τὰ χεῖλη του, τῷ εἶπε μὲ φωνὴν ἐξερχομένην ἐκ τῆς καρδίας του

— Ἄν ἀπωλέσατε τὸ στέμμα τοῦ ἡγεμόνος, ἔχετε ὁμως, καὶ αὐτὴν δὲν θέλετε ἀπολέσει, ἡγεμόνος καρδίαν.

Ἐνῶ δὲ ἐγένετο ἡ συνδιάλεξις αὕτη, ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Ὁλένης παρουσιάζετο εἰς τὸν Αὐθέντην τοῦ Μωρέως.

— Λοιπὸν, φίλτατε Βενέδικτε, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουίνος, τὰ καθ' ἡμᾶς τὰ ἔμαθες ἤδη . . .

— Οὐτε εἶχον ἀνάγκην νὰ τὰ μάθω, ἀπήντησεν ὁ νέος ἱερεὺς. Τὰ προσέβλεπον.

— Ἄς ἰδῶμεν τώρα τὰ καθ' ὑμᾶς. Ὑπάρχει καὶ νὺν ἴχνος ἐλπίδος;

— Ἴχνος; ὄλος ἥλιος! εἶπε θριαμβεύων ὁ Βενέδικτος. Ἡ ἰδέα ἦτον ἐπινοία μου, καὶ ἔχω ὑπὲρ αὐτῆς φιλοστοργίαν ἐφευρετοῦ.

— Ἀλλὰ, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουίνος, ἐλπίζεις ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν θέλει παροργισθῆ, ὅτι ὁ πατήρ της, ὁ πλησιέστερος συγγενῆς του καὶ πιθανῶς τοῦ θρόνου διάδοχος, δὲν θέλει μνησικακήται;

— Ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπεκρίθη ὁ ἐπίσκοπος Ὁλένης, ἤξεύρει ὅτι τὰ γενόμενα οὐκ ἀπογίνονται· καὶ ὅτι συμφερότερον τῷ εἶναι νὰ ἔγῃ τὸν Αὐθέντην τοῦ Μωρέως συγγενῆ μᾶλλον παρά ἐχθρόν. Ὅτι θέλει κροτήσῃ καὶ βροντήσῃ σοὶ τὸ ὑπόσχομαι. Ἄλλ' ἀφ' οὗ πρᾶυνθῆ ὁ πρῶτος παροξυσμὸς τοῦ θυμοῦ, τότε ἡ ἀκαταμάχητος ἀνάγκη θέλει ψυχράνει τὴν κρίσιν του, καὶ τότε θέλει ἐνοήσῃ ὅτι κακῆς πολιτικῆς εἰσηγήσεις τὸν παρέσυραν εἰς βῆμα ἐπιτοφαλές, καὶ ὅτι ἡ τύχη ἦτον σοφωτέρα τῶν συμβούλων του. Ὅταν δὲ ἀποθάνῃ ὁ Αὐτοκράτωρ, — ὁ θεὸς δόη αὐτῷ μακρᾶίωνα βίον, — ὅταν ὁμοῦ ἀποθάνῃ, ὁ Ἐξοχώτατος Ροβέρτος ὁ Κουρτεναῖος, ἂν, ὡς πιθανόν, ἐκλεχθῆ διάδοχος του, ἀντὶ νὰ μνησικακῆ ἐπὶ ματαίῳ, θέλει ἀνοίξῃ τὰς βασιλικὰς του ἀγκάλας καὶ ἐγκαίσει εἰς αὐτὰς τὴν θυγατέρα καὶ τὸν γαμβρόν του. Τέλος πάντων εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους δέδοται τὸ παρόν· τὸ μέλλον εἶναι εἰς τοῦ Θεοῦ τοὺς κόλπους. Ἄς πράττωμεν ὅτι ὀφείλομεν ἢ ὅτι δυνάμεθα, τὰ λοιπὰ διαθέτει ἐκεῖνος!

— Ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουίνος, μὲ κατέπειρες· ἀλλὰ πρέπει νὰ σ' εἰπῶ ὅτι εἰς τοῦτο τυνετέλεσεν οὐχ ἤττον ἢ καλὴ μου θέλησις ἢ ἡ εὐγλωττία σου. Δὲν μοι εἶπες ὁμοῦ ποῖα εἶναι ἡ βάσις τῶν ἐλπίδων σου. Ἴσως μόνῃ ἡ φιλαυτία ἐφευρετοῦ.

— Ὅχι, Ὑψηλότατε· ἀλλὰ χίλια ἄλλαι ἀντὶ μιᾶς. Πρῶτον ἡ φιλαρέσκεια τῆς Ἀγνῆς, χαρίεν ἐλάττωμα, τείνον δίκτυα, εἰς ἃ πολλὰκις ὁ πλέκων ἐμπλέκεται. Δεύτερον ἡ δικαία της ἀποστροφὴ πρὸς τὸν γάμον δι' ὃν στέλλεται· τρίτον, τοῦ Γαδοφρείδου τὸ ἀνδρικὸν κάλλος, ἡ εὐγενῆς εὐπρέπεια, ἡ εὐγλωττος περιπάθεια· τέταρτον ἡ ἀρχαία σχέσις μου πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ραιδεστοῦ ὅστις συνοδεύει τὴν ἡγεμονίδα, καὶ ἀγαπῶν αὐτὴν περιπαθῶς, τὴν βλέπει μὲ λύπην τοῦ θουσιαζομένην εἰς τοῦ Αὐτοκράτορος τὴν πολιτικὴν πέμπτον τέλος τὸ βαλάντιον τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος, δι' οὗ θέλομεν ἔχει πολλὰ τῶν ὅσα δὲν ἔχομεν.

— Πολλὰ καλά. Βλέπω ὅτι εἰς σαθρὰ δὲν πατεῖς. Ἀπόψε εἶμαι ἀπνηυδῆμένος· αὐριον ὁμοῦ ἀπὸ πρῶτας θὰ ὑπάγωμεν εἰς Ποντικόν. Θὰ μὲ συνοδεύσης, φίλτατε ἐπίσκοπε;

— Εἰμί, Ὑψηλότατε, εἰς τὰς διαταγὰς σας. Σᾶς εὐχομαι ἀνάπαυσιν δι' ἀπόψε, καὶ ἐπιτυχίαν δι' αὐριον.

— Ἡ εὐχή σας, ἅγιε Πάτερ.

Καὶ ἀνεχώρησεν ὁ ἀρχιερεὺς.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ ἥλιος ἀνέτελλε μόλις, καὶ ὁ Αὐθέντης μετὰ τοῦ Ροβέρτου, μετὰ τοῦ υἱοῦ του Γαδοφρείδου, καὶ μετὰ πολλῶν βαρῶνων, διευθύνθη πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Ποντικοῦ, ὅπου ἀρίχθη μετὰ δύο ὄρας, καὶ ἀμέσως ἐπιβὰς εἰς τοῦ φρουρίου τὰς λέμ-

βους, ανέβη εἰς τὰ πλοῖα μετὰ τῆς συνοδίας του.

Ἡ Ἀγνή, κάλλος ἔχουσα ἡγεμονικὸν καὶ μεγαλοπρεπές, καὶ τοιοῦτον, ὥστε ἐπέβαλλεν ἐκ πρώτης ὄψεως σέβας ἐνταυτῷ καὶ ἀγάπην, ὑπέδεχθη τὸν αὐθέντην μετ' ἐντελεστάτης χάριτος, μεμιγμένης μετ' αἰδήμονος ἐκφράσεως υἱικοῦ σεβασμοῦ. Μετὰ μακρὰς συνοδιαλέξεις ἀφορώσας τὴν Πελοπόννησον, τὸ Βυζάντιον, τὸν πατέρα τῆς Ῥοβέρτου τὸν Κουρτεναῖον, ὃν ὁ Βιλλαρδουῖνος εἶχε γνωρίσει ὡς ἓνα τῶν ἀνδρειοτέρων τοῦ σταυροφορικοῦ στρατοῦ, τὴν μητέρα τῆς Ἰολάνδην, ἣτις ἦν ἡ φρονιμωτέρα τῶν γυναικῶν ὅσαι περιεκάθητο περὶ τὸν θρόνον τῶν Αὐτοκρατόρων, ὁ Αὐθέντης τὴν προσεκάλεσε νὰ καταβῆ εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ νὰ μείνῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, ὑπηρετουμένη ὑπὸ τῆς συζύγου του, ὅσον καιρὸν ἐμελλόν τὰ πλοῖα νὰ διαμεῖνουν εἰς Ποντικόν.

— Σὰς εὐχαριστῶ, Ὑψηλότατε, διὰ τὴν φιλόφρονα προσφορὰν σας, εἶπεν ἡ εὐγενὴς κόρη, καὶ ἐπεθύμουν πολὺ νὰ ἰδῶ τὴν Ἀνδραβίδα, καὶ νὰ πατῶ εἰς στερεὰν μάλλον παρὰ νὰ κυλίωμαι εἰς τὰ κύματα. Ἐπεθύμουν δὲ νὰ γνωρίσω καὶ τὴν Ἐκλαμπροτάτην Κυρίαν Ἰσαβέλλαν, περὶ ἧς τοσοῦτους ἐπαίνους ἤκουσα παρὰ τῆς μητρὸς μου, ἀλλὰ, κατὰ δυστυχίαν, φοβῶμαι ὅτι πρόκειται ν' ἀποπλεύσωμεν ταύτην τὴν νύκτα.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἐστέναζε βαθέως.

— Μὲ λυπεῖτε μεγάλως, ἀπεκρίθη ὁ Βιλλαρδουῖνος ἡ Ἰσαβέλλα θέλει εἶσθαι ἀπαρηγόρητος, ἂν τόσον κατεσπευσμένως ἀναχωρήσῃτε χωρὶς νὰ σὰς ἰδῆ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄρα γε τρόπος νὰ μᾶς χαρίσῃτε ἀκόμη κάμμιαν ἡμέραν; Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ ἄνεμος εἶναι τόσον οὐριος;

— Ἄν οἱ πλοίαρχοι ἐγνωμοδότουσιν τὸ ἐναντίον, ἤθελον εἶσθαι εὐτυχῆς, ἀπεκρίθη ἡ Ἀγνή.

— Ἰδοὺ εἰς ἰππότης, ὅστις εἶδα ὅτι ὠμίλει μετὰ τῶν πλοίαρχων, ὑπέλαθεν ὁ Βιλλαρδουῖνος. Ἐμπορεῖ ἴσως νὰ μᾶς εἰπῆ τί φρονοῦν.

Καὶ νεύσας πρὸς τὸν Ῥοβέρτον, ἰστάμενον ὀλίγον ἀπωτέρω,

— Κύριε ἰππότα, τῷ εἶπε, σὰς εἶδα συνοδιαλεγόμενον μετὰ τῶν πλοίαρχων. Τί φρονοῦσι περὶ τοῦ καιροῦ, καὶ πότε στοχάζονται ν' ἀποπλεύσωσιν;

— Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη ὁ Ῥοβέρτος θρατέως, δὲν ὠμίλησαμεν περὶ τούτου. Ἄν διατάτῃτε ὅμως, θέλω τοὺς ἐρωτήσαι.

Καλέτατέ τους ἐδῶ, διέταξεν ὁ Αὐθέντης καὶ πρὸς τὴν Ἀγνήν ἀποτεινόμενος, ἂν δὲν ἐφοβοῦμην τὴν ὀργὴν σας, εἶπε γελῶν, δὲν ἤξεύρω τί θὰ μ' ἐμπόδιζε νὰ τοὺς κλείσω εἰς τὸ καλὸν ἐκεῖνο φρούριον τοῦ Ποντικοῦ, διὰ νὰ τοὺς μάθω νὰ κηρύττωσι τὸν ἄνεμον οὐριον, καὶ κατεπεύγουσαν τοῦ ἀπόπλου τὴν ὥραν.

— Ἄν ἠθέλετε νὰ μὲ φυλακίσῃτε καὶ ἐμὲ, ἀπεκρίθη μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἥθους ἡ Ἀγνή, νομίζω ὅτι θὰ ἦμην εὐτυχεστέρα παρὰ εἰς αὐτὰς τὰς κινητὰς φυλακάς, αἵτινες τίς οἶδεν ἂν οὐχ ἦττον εἰς φυλακὴν μὲ φέρωσι.

Ἄμα δὲ ἦλθον οἱ πλοίαρχοι, προσκληθέντες ὑπὸ

τοῦ Ῥοβέρτου, ὁ Βιλλαρδουῖνος τοῖς ἐπρότεινε τὴν αὐτὴν ἦν καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἐρώτησιν.

Οἱ δὲ πλοίαρχοι ἐκίνησαν τὴν κεφαλὴν σιωπῶντες.

— Πῶς! ἠρώτησεν ὁ Βιλλαρδουῖνος.

— Ἐκλαμπροτάτη, εἶπεν ὁ ἕτερος αὐτῶν, μὴ ὀργισθῆτε καθ' ἡμῶν δι' ὅτι εἶναι ἀνεξάρτητον τῆς θελήσεώς μας. Σήμερον τὸ πρωτὶ, ἰδόντες τὸν οὐρανὸν αἰθριον καὶ γαληνιαῖον τὴν θάλασσαν, ἐπιφύσασαμεν ὅτι θέλει ἐκβάλλει ὁ κόλπος, καὶ ὅτι τὸ ἐσπέρας θέλομεν δυνηθῆ ν' ἀποπλεύσωμεν. Ἀλλὰ βλέπετε ἐκεῖ εἰς τὸν ὀρίζοντα τὸ λεπτὸν ἐκεῖνο νέφος, ὡς λευκὴν γραμμὴν;

— Ὅχι, ἀπεκρίθη ἡ Ἀγνή, στρέφουσα τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὸ δειχθέν μέρος τοῦ οὐρανοῦ

— Δὲν εἶναι παράδοξον, ὑπέλαθεν ὁ ἄλλος πλοίαρχος. Διὰ νὰ διακρίνῃ τὰ τοιαῦτα σημεῖα, ἀπαιτεῖται ἐξησχημένος ὀφθαλμὸς ναύτου. Ἐκεῖνο τὸ νέφος, Ἐκλαμπροτάτη, προαγγέλλει σφοδρὸν νότον, καὶ δὲν νομίζομεν ἀσφαλές ν' ἀποπλεύσωμεν ἐνῶ αὐτὸς ἀπειλεῖ.

— Τόσῳ ὀλιγώτερον μάλιστα, ἐπρόσθεσεν ὁ πρῶτος πλοίαρχος, καθ' ὅσον παρετήρησα ὅτι τὸ πλοῖον τοῦτο ἔχει εἰς τὰ ὕψαλα ἀνάγκην ἐπιδιορθώσεων τινῶν ἄλλως ὁ πλοῦς ἐπ' αὐτοῦ δύναται νὰ ἀποβῆ ἐπικίνδυνος.

— Διορθώσατέ το, εἶπεν ἡ Ἀγνή περιχαρῶς δὲν ἀνθίσταμαι εἰς τοῦτο οὐδὲ ὀργίζομαι παντελῶς. Φροντίσατε περὶ τῆς ἀσφαλείας, ὅχι περὶ τῆς διαρκείας τοῦ πλοῦ.

— Θέλω σὰς πέμψει τέκτονας καὶ ἐργαλεῖα, ἂν ἔχητε ἀνάγκην αὐτῶν, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουῖνος. Ἦδη ὅμως, ἐπεὶ εἶναι προφανές ὅτι δὲν ἀποπλέετε σήμερον, ἡ Ἐκλαμπροτάτης θέλει ἐγκαταλείψει τὰ πλοῖα μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως. Σὰς παρακαλῶ ἐπίσης. Κύριοι, νὰ μᾶς συνοδεύσῃτε εἰς Ἀνδραβίδα.

Ἐπειτα δὲ, ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τῆς Ἀγνῆς, τὴν ὠδήγησεν εἰς τὴν λέμβον, καὶ ἀφ' οὗ ἀπέβησαν, ὁ υἱὸς τοῦ Γοδοφρείδος τὴν ἀνεβίβασεν εἰς χρυσόστροφον ἵππον ὅστις καὶ περιέμενε, καὶ οὕτω διευθύθησαν πρὸς τὴν Ἀνδραβίδα. Καθ' ὁδὸν δὲ, ἐν ᾧ ἡ Ἀγνή διελέγετο μετὰ πολλῆς ζωηρότητος καὶ, ὡς ἐφαίνετο, μετὰ πολλῆς οικειότητος μετὰ τοῦ Γοδοφρείδου, πλησιάσας ὁ Ῥοβέρτος πρὸς τὸν Αὐθέντην καὶ δείξας αὐτῷ ἐν λευκὸν σημεῖον μόλις διακρινόμενον εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάνω τῆς θαλάσσης.

— Ἥξεύρετε, τῷ εἶπεν, Ὑψηλότατε, πόσου τιμᾶται ἐκεῖνο τὸ νέφος;

— Πόσου; ἠρώτησε μειδιῶν ὁ Βιλλαρδουῖνος.

— Χιλίων ὑπερπύρων.

— Ἐλπίζω, ἀπεκρίθη ὁ Αὐθέντης, νὰ μὴ εἶναι πολλά.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

Ὁ δὲ Κιβιτάνος ἐξετέλεσεν εὐτυνειδῆτως διαταγὴν τοῦ Αὐθέντου, καὶ ἡ Ἀνδραβίδα, ἣτις, ὡς εἶδομεν, ἐκινεῖτο ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀφίχθησαν τὰ αὐτοκρατορικὰ πλοῖα εἰς τὸν λιμένα, ἐστολίσθη ὡς νύμφη,

καὶ ἐκορυβαντία ὡς μεθύουτα. Αἱ οἰκίαι εἴ-
πλουσίους τάπητας καταπεπετασμένους
ἐκρέμαντο εἰς ὄλας τὰς θύρας καὶ τὰ πα-
ἐστρώονταν τὰς ὁδοὺς, καὶ ἀψίδες κατὰ
το εἰς τὰς τριόδους, ἐφ' ὧν ἦσαν
μουσικαὶ χορεῖαι, καὶ ὅθεν κατήρχο-
λῶν καὶ ἀσμάτων. Ἡ φιλόφρων
σκεν εἰς τῆς Ἁγίας τὴν ὄρασιν,
καρδίαν. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμο-
τάπητας καὶ τὰ ἄνθη περισσό-
πρεπῆς ὄψις τῆς ἀνδρικήs κ
ὅστις ἵππευε πλησίον τῆs,
ριστότερον ἢ φωνὴ του,
τῆs, καὶ ἀπὸ τὰς βασιλεῖs
καὶ λεπτοὶ ἔπαινοι οὐs

Εἰς τὸν αὐθεντικὸν
βέλλα εἰς τὰς ἀγκάλας
Ἄνναν καὶ τὸν Πέτρ-
θεν ὅλη ἡ ἡμέρα εἰs
ὁ Βιλλαρδουίνος τ'
ἐπέτρεπε τὸ καθῆ-
δημόσια ἀσχολί-
δὲ πλεῖστον τῆs
τοχυσίας, καὶ ε-
μησαν ἐπαξίως
τῆs συνοδίας
καὶ ὁ ἐπίσκοπος

Τὴν νύκτα
βέλλη πρὸς ἴ-
θῆ θυγατρὸς
ἐρχομένη ἀ-
ρα ἀλλ' οὐ
ἀλλὰ μετὶ
πλοίαν ἦτο
οὐρανὸν τ'
νὰ ἀρώμε-
τῆλθεν εἰs
μοὺs, ἡ
ἐπίγειον
κρεμαμεί-
τὴν περι-
ερχόμε-
θώρακα
ὅστις εἰs
τὴν πρι-
δου τῆs
ἡλλοιῶ
φυλακῆ
κραυγῆ
ἐξήγα-
μενεῖs
ρον εἰs
κατέπι-
ὄφθαλμ-
σε τὴν
νὰ πτ-
εὐρίσκε-
μάλισ-

τάς βασιλικὰς αἰθούσας· ὅταν δὲ ἤρχόμην
λήν, ἔρριπτεν ἀμέσως μὲ μεγίστην χάριν
λλὰ σεβαστὰς χεῖράς του περὶ τὸν τρά-
ι μὲ κατεφίλει.

ἡσμιώτατε, πότε ἦσθε εἰς Ἀββαγω-

Ἄγνη μὲ φωνὴν τρέμουσαν.

τους, ἀπεκρίθη ὁ Βενέδικτος, ὡς
εἶπώ εἰς τὴν ὑμετέραν Ἐκλαμ-

ν ἔχει ὁ Δὸν Ἰάκωβος; ἠρώ-

τος ἀπὸ τὴν ὑμετέραν Ἐκ-
ρολαλήσας Ναίτης. Ἄλ-
ἄρεται δὲν περιμένουσι

νεώτερος, εἶπεν ὁ ἐ-
ν εἰς Σαββαγόσαν δὲν
πρέπει νὰ πλησιάζῃ

κηρός.

τατε, εἶπε. Μᾶς

ς.

ειρός ἀποχαιρε-
τοὺς δύο Ναί-
αν.

ιασιθεῖσα, ἡ-
ὰς δενδροστοι-
παρακολου-

ἀπουσία τῆς
έρθη καὶ αὐ-
δλίγον ὑπὸ
ένην εἰς τὴν

ἰθέλησε νὰ

ἀπὸ ἐμέ·
νὰ στα-
ἵναι δεδο-
ιρυα, τὴν
καὶ τὴν
εἰς τὸν

τῆς φι-
θεῖσα νὰ
τροφὸν
ρα μου!
ιόν! Μὲ
ἔππουα

ταπεί-
φρείδος.
δὲν θε-

πνιγηρὰν
λοιπορίαν
ἵαν μου
μείνη νὰ

ἐπιστρέψω; Καὶ ἂν ἐπιστρέψω, πῶς θὰ προσβλέψω εἰς τοὺς συγγενεῖς μου. πῶς θὰ μὲ δεχθῆ ὁ αὐτοκράτωρ; Εἰς μοναστήριον θέλει μὲ κατακλείσει ὡς ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας ἐκεῖ εἰς τοὺς στεναγμοὺς καὶ τὸ σκότος; νὰ διέλθω τὴν μαρναθεῖσαν ζωὴν μου. ὦ! τὸ βλέπω, πρέπει, πρέπει νὰ ὑποκύψω εἰς τὴν τύχην μου, καὶ μίαν ἔχω ἐλπίδα, ὅτι αὐτὴ ταχέως θέλει καλέσει τὸν παρήγορον, τὸν ἐλευθερωτὴν θάνατον!

Καὶ κρουνοὶ δακρύων ἔρρευσαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς της.

— ὦ! μὴ κλαίετε! ἀνέκραξεν ὁ Γοδοφρείδος, τολμήσας νὰ λάβῃ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων της εἰς τὰς χεῖράς του. ὦ! μὴ κλαίετε! Εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνους μόνον οὐράνιοι ἀκτίνες, μεϊδιάμα μόνον φαιδρότητος πρέπει νὰ λάμπη, ὅχι ποτὲ δάκρυ καρδιοβόρον.

— Συγχωρήσατέ με, εἶπεν ἡ Ἀγνή, ἀπομάττουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς της. Ἐννοῶ πόσον ἀπρεπὴς καὶ παιδαριώδης εἶναι ἡ διαγωγή μου. Ἐπρεπε νὰ νικήσω τὴν καρδίαν μου. Τί δικαίωμα εἶχον νὰ σᾶς δείξω τὴν θλίψιν μου; ἀλλ' εἶμαι μόνη; ἀλλὰ δὲν ἔχω μητρὸς οὐδὲ ἀδελφοῦ καρδίαν εἰς ἣν νὰ ανοιχθῆ ἡ καρδιά μου. Ὁ οἶκτός σας πρὸς ἐμὲ προὐκάλεσε τὴν ἀπερίσχεπτον ἐπίδειξιν τῆς ἀπελπισίας μου.

— ὦ! μὴ ἐπιτρέπετε εἰς τὴν ἀπελπισίαν νὰ σᾶς κυριεύτῃ, εἶπεν ἰκετικῶς ὁ Γοδοφρείδος. Θωρακισθῆτε μὲ γενναϊότητα! Τὴν Εὐδοξίαν ἐνθυμηθῆτε! Ἡ θέσις της δὲν ἦτόν ἡ θέσις τῆς Ἐκλαμπρότητός σας;

— Ἡ Εὐδοξία! . . . εἶπεν ἡ Ἀγνή, καὶ προσήλωσεν ἀτενῶς καὶ σιωπῶσα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν γῆν.

— Ἡ Εὐδοξία, ἐπανελάβεν ὁ υἱὸς τοῦ Βιλλαρδουίνου; ἐννοῶ τί θέλετε νὰ εἰπῆτε. Ἡ Εὐδοξία, εὔρεν ἄνδρα γενναῖον ὅστις τὴν ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ταπεινώσιν. Ἀλλὰ καὶ γενναϊότης ἂν δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς τίνος καρδίαν ἐν μόνον βλέμμα σας δὲν ἤθελε τὴν ἐξάψει; Ἄμα τὰ χεῖλη κινήσετε, μύριους θέλετε ἔχει ἄνθ' ἐνὸς ὑπερασπισίας. Τίς δὲν θέλει νομίσει ὅτι τῷ ἠνεώχθησαν αἱ πύλαι τοῦ παραδείσου, ἂν τῷ ἐπιτρέψητε νὰ θυσιασθῆ μυριάκις δι' ἕκαστον δάκρυ σας;

Καὶ κλίνας γόνου εἰς τὴν γῆν,

— Ὁ Μοντεπελιέρος, εἶπεν, δὲν ἦτον ἐκ βασιλέων, εἶχεν ὅμως προτερήματα ἀντισταθμίζοντα τὴν καταγωγὴν του. Ἄν ἀντὶ παντὸς προτερήματος ἀρκῆ ἀπεριόριστος ἀφοσίωσις, ἂν ἀρκῆ καρδία ἐνθέρμος, ἣτις θέλει φλέγει ὡς βωμὸς αἰωνίας πίστεως ἐν ὅσῳ ὑπάρχει ζωὴ ἐν αὐτῇ, ἐγείρατέ με ἀπὸ τῆς θέσις ἰκέτου εἰς ἣν μὲ βλέπετε, δότε μοι τὸ δικαίωμα νὰ κηρυχθῶ προστάτης σας ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ ἀφ' οὗ σᾶς σώσω τοῦ κινδύνου, ἀναλαβετε, ἂν θέλετε, τὴν ἐλευθερίαν σας.

— ὦ! σᾶς εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ἡ Ἄννα, ὅτι ἐν τῇ ἐγκαταλείψει μου μ' ἐπαρηγορήσατε μὲ λέξεις φιλίας, ὅτι εἰς τὴν πληγὴν μου ἐχύσατε βαλσαμον συμπαθείας. Ἄλλ' ἀρκεῖ δὲν πρέπει νὰ σᾶς παρασύρῃ περαιτέρω ἡ εὐγένεια τῆς καρδίας σας. Ἡ γενναϊότης τὴν ἀπατᾷ ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν αἰσθημά-

των της. Ἄφετέ με νὰ ὑπομείνω τὴν τύχην ἣν μ' ἐπέκλωσεν ὁ Θεός.

— Λοιπὸν ἀπορρίπτετε τὴν πρότασίν μου μετὰ περιφρονήσεως, μετ' ὀργῆς ἴσως, διὰ τὴν τόλμην μου, εἶπεν ὁ Γοδοφρείδος μὲ φωνὴν πλήρη δακρύων καὶ κλινῶν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γῆν. Εἰπέτε μοι, ὦ! εἰπέτε μοι, ἀποφασίσατε περὶ τῆς ζωῆς ἢ περὶ τοῦ θανάτου μου.

— Πρὶν μοι ζητήσητε ἀπόφασιν, περιμείνατε νὰ σᾶς ἐπανέλθῃ ἡ ὄριμος σκέψις, νὰ ψυχρανθῆ ἡ καρδιά σας, εἶπεν ἡ Ἀγνή.

— Νὰ ψυχρανθῆ! δὲν θέλει ποτὲ ψυχρανθῆ, εἰμὴ μόνον εἰς τὸν τάφον! δὲν ἐγείρομαι ἀπὸ τὴν θέσιν ταύτην, ἂν δὲν λάβω ἢ τὴν μακαριότητα ἢ τὴν καταδίκην μου.

— Ἄφρον, ἐγέρθητι, εἶπεν ἡ Ἀγνή ἔντρομος. Ἐρχονται; δὲν ἀκούεις;

— Ἐστὼ λοιπὸν, εἶπεν ὁ Γοδοφρείδος, θέλω ἐπαναλάβει τὴν ἐρώτησίν μου, ὅταν δὲν θέλετε ἔχει πρόφασιν διὰ νὰ σιωπήσητε!

Καὶ ἐμακρύνθη πρὸς ἄλλο μέρος τοῦ κήπου.

Μετ' ὀλίγον δὲ προσῆλθεν ἡ Ἰσαβέλλα, καὶ ἰδοῦσα εἰς τὰς παρειὰς τῆς Ἀγνῆς ἴχνη δακρύων, τὴν ἐπέκλεισεν εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ τὴν ἐρίλησε περιπαθῶς, τὴν σιωπηλὴν ταύτην ἔκφρασιν τῆς συμπαθείας της διδοῦσα, χωρὶς νὰ ἐξηγηθῆ ἢ νὰ ζητήσῃ ἐξηγήτην. Λαβοῦσα δὲ αὐτὴν ἐκ τῆς χειρὸς τὴν ὠδήγησεν εἰς τὸν οἶκον διὰ νὰ ἐτοιμασθῆ ὅπως ἐξέλθωσι εἰς πανήγυριν ἣν τῇ εἶδεν ὁ Κιβιτάνος ἐκτὸς τῆς πόλεως. Ὅταν δὲ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν κατήλθεν ἡ Ἄννα εἰς τὴν πρόσγειον αἴθουσαν, ὅθεν ἐγίνοντο συνήθως αἱ ἐκδρομαί, εὔρεν ἐκεῖ συνηγμένην λαμπρὰν συνοδίαν, ἣτις τὴν ἐδέχθη, ὡς ἔπρεπεν εἰς τὸν βαθμὸν της, μεταξὺ δ' ἄλλων τὸν Πετραλείφαν καὶ τὴν Ἄνναν, ἣν ἐνηγκαλίσθη μετὰ φιλικωτάτης περιπαθείας, καθεσθίσα πλησίον της. Περιέμενον δὲ ὅλοι τὸν Αὐθέντην, ὅστις κατὰ τὴν συνήθειάν του, μέχρις οὗ φθάσῃ ἡ στιγμή τῶν διασκεδάσεων, ἀπεπερατοῦ σπουδαίας ὑποθέσεως τῆς θέσεώς του εἰς τὸν παρκαίμενον κοιτῶνά του, χρησιμεύοντα συγχρόνως κατὰ τὰς ἕξεις τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ εἰς γραφεῖον καὶ εἰς δωμάτιον ἰδιαιτέρων ὑποδοχῶν. Τέλος μετὰ ἐν τέταρτον ἐξῆλθεν ὁ Βιλλαρδουίνος μετὰ μόνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Γοδοφρείδου, καὶ ἀφ' οὗ ἐσφιγξεν εἰς τὰς χεῖράς του τὰς χεῖρας τῆς Ἀγνῆς καὶ τῆς Ἄννης, διευθύνθη ἀμέσως πρὸς τὸν Πετραλείφαν, φιλοφρονέστερος γινόμενος πρὸς αὐτὸν, ἴσως ὅπως μὴ τὸν ἀφήσῃ νὰ αἰσθανθῆ ὅτι ἡ παρουσία τῆς Ἀγνῆς καθίσταται τὴν θέσιν του δευτερεύουσαν.

— Εἴθε ἴσως ἀνυπόμονος, Ἐνδοξότατε, τῷ εἶπε. Λυποῦμαι ὅτι περιμένετε, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔλθῃ ὁ κύριος Κιβιτάνος ὅστις θὰ μᾶς ἀμετέρας ὕψηλότητος, πιστεῦσατέ με, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας, ὅτι δὲν ἔχω κἄμμίαν ἀνυπομονησίαν. . . Ἐκτὸς ἴσως μίας καὶ μόνης, ἐπρόσθεσεν ἔπειτα μετὰ μικρὰν σιωπὴν.

— Ποίας;

— Νὰ ἰδῶ τετελεσμένον τὸ σχέδιον περὶ οὗ ὡμι-

λήσαμεν εἰς Γόρτυνα. Βεβαίως ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων ἀσχολιῶν τῆς, ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης δὲν εὔρε καιρὸν ν' ἀναφέρῃ ἀκόμη αὐτὸ εἰς τὸν Γοδοφρεῖδον.

Ὁ Β. Βιλλαρδουίνος ἐμειδίασεν.

— Εἶδετε, εἶπεν, ὅτι ἤμην εἰς τὸν κοιτῶνά μου μόνος μὲ τὸν υἱόν μου. Τὸ ἀντικείμενον τῆς συνδιαλέξεώς μας ἦτον τοῦτο.

— Τοῦτο! εἶπεν ὁ γέρον, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐπληροφόρησαν. Καὶ τί λέγει ὁ Γοδοφρείδος λοιπόν;

— Ὁ Γοδοφρείδος, εἶπεν ὁ Αὐθέντης, εἶναι παράδοξος εἰς τοὺς τρόπους του. Εἶναι ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀκούουσι καὶ δὲν λέγουσι. Δὲν ἤξεύρω ποῦ ἔλαβε τὸν χαρακτήρα τοῦτον.

— Ἐγὼ ἤξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας γελῶν.

— Τῷ εἶπον, ἐξηκολούθησεν ὁ Βιλλαρδουίνος, ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἰδῶ νὰ ἐκλέξῃ ὕψυγον, ὅτι ὅλα ἡμῶν τὰ συμφέροντα ἀπαιτοῦσι αὐτό· ὅτι εἶναι μὲν ἐλεύθερος εἰς τὴν ἐκλογὴν του, ἀλλ' ὅτι μακρὰν, νομίζω, δὲν πρέπει νὰ τὴν ζητήσῃ, διότι καὶ ἂν ἤθελε περιέλθῃ ὅλην τὴν ἀνατολὴν καὶ ὅλην τὴν δύτιν, δὲν δύναται οὔτε εὐγενεστέραν οὔτε ὠραιότεραν νύμφην νὰ εὔρῃ ἀπὸ τὴν κοσμοῦσαν σήμερον τὴν Πελοπόννησον διὰ τῆς παρουσίας τῆς καὶ ἣς πρέπει νὰ προσπαθῆται νὰ κερδήσῃ τὴν συγκατάθεσιν. Ἀφ' οὗ δὲ μὲ ἤκουσεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους χωρὶς νὰ μὲ διακόψῃ, μοὶ εἶπε τέλος ὅτι μ' εὐχαριστεῖ διὰ τὴν πεφωτισμένην φιλοστοργίαν μου, μοὶ ἐξήτησε τιὰς ὥρας σκέψεως, καὶ μ' ὑπεσχέθη αὐριον τὴν ἀπόκρισιν. Ὁ Γοδοφρείδος θέλει νὰ φαίνεται πάντοτε ἐνεργῶν κατ' ἰδίαν κρίσιν καὶ ὄχι κατ' ἄλλων, οὔτε κατὰ τὴν ἐδικήν μου. Διὰ τοῦτο ἡ ὑποτιθεμένη αὐτῇ σκέψις.

— Αὐριον λοιπόν, εἶπεν ὁ Πετραλείφας, ἐπέπρωτο καὶ ἡ παρουσία τοῦ αυτοκρατορικοῦ στόλου νὰ δώσῃ περισσοτέραν ἐπιστημότητα εἰς τὸ αἶσιον συμβάν.

Ταύτην τὴν στιγμήν ἐπλησίασεν εἰς τὸν Βιλλαρδουίνον ὁ Ἐπίσκοπος Ὠλένης, καὶ ὁ Πετραλείφας ὡ φεληθεὶς ἀπὸ τοῦτο ἐμακρύνθη καὶ προσήλθε πρὸς τὸν Γοδοφρείδον, ὅστις τὸν ἐδέχθη περιχαρῶς, καὶ συνδιελέχθη μετ' αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ διάστημα μετὰ πολλῆς εὐθυμίας, ἥτις ἐράνη ἀριστος οἰωνὸς εἰς τὸν ἔμπειρον Πατραλείφαν.

Τέλος δ' ὁ Κιβιτανὸς ἦλθε, καὶ ὠδήγηε τὴν αὐθεντικὴν συνοδίαν εἰς τὴν ἑορτήν, ἣς ἀνωτέραν κατὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν φιλοκαλίαν δὲν εἶχον ἀκόμη ἰδῆ οἱ τόποι ἐκεῖνοι, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐλησμονήθησαν αἱ μεγάλαὶ ἡμέραι τῶν ἀρχαίων ἀγῶνων. Ἰπποτικοὶ ἀγῶνες, ἀγροτικοὶ χοροὶ, συμπόσια ὑπὸ αὐτοσχεδίου σκιᾶς, τίποτε δὲν ἔλειπε, καὶ ὁ Πετραλείφας διὰ ἄκρου τοῦ ὀφθαλμοῦ παρακολουθῶν ὅλα τὰ κινήματα τοῦ Γοδοφρείδου, τὸν ἔβλεπε πλήρης ἐλπίδων, ἀπονέμοντα μὲν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν Ἀγνὴν τὰς ὀφειλομένας περιποήσεις, αἵτινες διὰ τὸν ζῆλον τοῦ γέροντα οὐδεμίαν ἀνησυχίαν πηγὴν ἐδύνατο νὰ εἶναι, ἀλλὰ συγχρόνως μεγίστην καὶ φιλοφρονετικὴν ἐπιδεικνύοντα καὶ πρὸς τὴν Ἄναν προσπάθειαν. Τέλος ἡ εὐωχία διελύθη πρὸς τὸ ἐσπέρας, καὶ κατὰ τὴν

ἐπιστροφὴν ὁ Βιλλαρδουίνος ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς συνοδεύοντας αὐτὸν ἰππότας καὶ προύχοντας,

— Ἡ Αὐτῆς Ἐκλαμπρότης, εἶπεν, εὐηρεστήθη νὰ ἐξέλθῃ αὐριον εἰς θῆραν ἐν συνοδίᾳ ἡμῶν, καὶ μοὶ ἐπέτρεψε νὰ σᾶς προσκαλέσω, κύριοι, νὰ τὴν ἀκολουθήσητε. Μίαν ὥραν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου θέλετε συναχθῆ εἰς τὴν οἰκίαν μου.

— Αὐριον λοιπόν, ἐπανεἶαβεν ὁ Πετραλείφας τριγγῶν ἐκφραστικῶς τὴν χεῖρα τοῦ Βιλλαρδουίνου.

— Αὐριον, ἀπεκρίθη ἀπαθῶς ὁ Αὐθέντης.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΔΙΑΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ.)

ὑπὸ Κ. Π.

Τὴν πτῶσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ θρησκευματοῦ προπαρασκευάσαν πόρρωθεν αὐτοῖ τῶν Ἑλλήνων οἱ σοφώτεροι ἄνδρες. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, ἔκπαι σναίσθανόμενοι τὸ ἐνδὲς τῆς πατρίου αὐτῶν θρησκείας καὶ λατρείας, ἀπετόλμησαν νὰ ἀντιτάξωσι τὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν πίστιν καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν φιλοσοφικῶν ἐρευνῶν καὶ θεωριῶν τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος κατέστη πρόδηλος ἡ ἐχθρική τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν λατρείαν διάθεσις. Ἐκτοτε οἱ μὲν ἐπεχείρησαν νὰ καταδείξωσι τὸς ἐλλείψεις τοῦ ἐπικρατοῦντος συστήματος διὰ τῶν ἀρχῶν ὑψηλοτέρας τινὸς θρησκευτικῆς θεωρίας, οἱ δὲ ἠγωνίσθησαν νὰ συμβιάσωσι μετὰ τῆς φιλοσοφίας τὸ καθαρώτερον μέρος τῶν κοινῶν δογμάτων, διὰ τῆς ἀληγορικῆς αὐτῶν ἐρμηνεύσεως. Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχεν εἰδικὴ ἱερατικὴ τάξις ἐπιτετραμμένη τὴν φύλαξιν τῆς καθαρότητος τοῦ πατρίου δόγματος, τὸ πλῆθος δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ ἐπὶ πολὺ τὴν ἐπιβροχὴν τῶν καινοτομιῶν ταύτων. Βραδύτερο, δὲ, ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξασθέντην τοῦ ἐθνικοῦ δόγματος ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων ἐπιτραπείσα μεγάλη εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας ἐλευθερία καὶ προσασία Ἡ Ἀλεξάνδρεια ὑπῆρχεν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της, τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τριῶν τοῦ κόσμου μερῶν. Ἡ ἐν αὐτῇ ἐπιμιξία διαφόρων ἐθνῶν καὶ συνδρομὴ ποικίλων ἰδεῶν καὶ θεωριῶν παρήγαγε βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὴν ἰδιάζουσαν ἐκείνην συγχώνευσιν ὅλων τῶν δογμάτων καὶ ὅλων τῶν αἰρέσεων ἥτις μικρὸν προηγήθη τῆς ἐντελοῦς καταλύσεως τῶν ἀρχαίων θρησκευμάτων· αἱ δὲ συχναὶ σχέσεις τῆς Ἀλεξανδρείας μετὰ τῆς ἰδίας Ἑλλάδος δ.ευκόλυναν τὴν εἰσόδον τοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ τούτου τῆς συγχωνεύσεως ἢτοι ἀδιαφορίας συστήματος εἰς τὰς κυριωτέρας Ἑλληνικὰς πόλεις.

Συνετέλεσε δὲ προδήλως εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ ἀρχαίου τῶν Ἑλλήνων θρησκευματοῦ καὶ ἡ πολιτικὴ παρακμὴ. Καὶ πρῶτον αὐτῇ τῶν Ἑλλήνων ἡ περὶ

τὴν περιφρόνησιν τῶν ἐθνικῶν ἱερῶν ὀλιγωρία, ἥτις μάλιστα ἐκδήλος κατέστη ἐν τῷ ἱερῷ πολέμῳ ἔπειτα δὲ ἡ ἀδιαφορία μὲ τὴν ὁποίαν ἐνέπαιξαν τὰ περιωθέντα αὐτῶν λείψανα οἱ Ῥωμαῖοι κυριάρχαι τελευταῖον, τὸ κοινὸν ἤδη γενόμενον ἔθος τῆς ὑπεράνω τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου ἀνωψώσεως τῶν αἰσχίστων Αὐτοκρατόρων. Ἰδοὺ τί ἔσεισεν ἐκ θεμελιῶν τοὺς στερεωτέρους στύλους τοῦ ἀρχαίου δόγματος. Ὁ θέλων νὰ γνωρίσῃ καλῶς πῶς ἐμηδενίσθη ἡ Ἑλληνικὴ εἰδωλολατρεία, οὐδεὶς νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ Ἀθηναῖοι (τοὺς ὁποίους οὐ μόνον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐθεώρει κατὰ πάντα ὡς δευτερευόντες, ἀλλὰ καὶ πολὺ βραδύτερον ὁ Πausanias ὡς σπουδάζοντες περὶ τὰ θεῖα πολὺ πλεον ἢ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας,) ἐν τῇ βακχικῇ αὐτῶν παραφορᾷ ἐνώπιον τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἀπηνήθησαν τοὺς πατέρας θεοὺς, μέχρ' ἐπὶ τῆς τυπικῆς εὐλαβείας τοῦ Χαιρωνέως Πλουτάρχου, τῶν χλευασμῶν τοῦ Σαμοσάτειος Λουκιανοῦ καὶ τῶν ἀρῶν τὰς ὁποίας οἱ χριστιανοὶ ἀπεφάνθησαν κατὰ τοῦ Διὸς καὶ ἅπαντος τοῦ ὀμίλου τῶν θεῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Μόνον ὁ δυνάμενος νὰ μεταβιβάσῃ ἑαυτὸν ὀλοσχερῶς ἀπὸ τοῦ ἐνεστώτος εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ νὰ ἐκμελετήσῃ καλῶς ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν τότε δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον, θέλει ἴσως κατορθώσῃ νὰ ἐνοήσῃ τὰς ἠθικὰς ἀλλοιώσεις διὰ τῶν ὁποίων τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀναγκαίως διήλθε πρὶν ἢ ἀπὸ τῆς ἀπελπισίας, τῆς παρακολουθησάσης τὴν περιφρόνησιν τῶν ἀρχαίων θεῶν, φθάσῃ εἰς τὴν ἀδιάσειστον αὐτοῦ πεποιθησιν εἰς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ χριστιανισμοῦ.

Καθὼς συμβαίνει ὁσάκις τὰ θεμέλια τοῦ ἀρχαίου δόγματος ἀρχίζουσι νὰ διασειῶνται, ἡ θρησκεία κατὰ τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, πρὸ τῆς καταλύσεως τῆς εἰδωλολατρείας, εἰς δύο ἄκρας ὑπερβολὰς, τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν. Ἡ μὲν περιώρισε τὴν λατρείαν τοῦ Ὑψίστου εἰς ἐξωτερικὰς τινὰς καὶ μηχανικὰς τελετὰς ἢ δὲ, καὶ περ ἀναγνωρίζουσα τὴν οὐδένειαν καὶ τὸ ἀσυντελὲς τῆς ἐπικρατούσης λατρείας, δὲν ἦτον ὅμως ἐτι εἰς κατὰστασιν νὰ μετεωρισθῇ μέχρι ὑψηλοτέρας τινὸς θεωρίας τοῦ θεοῦ καὶ νὰ κατανοήσῃ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ προσεγγισμὸς, ὁ συμβιβασμὸς τῶν δύο τούτων ἄκρων ἦτο πρᾶγμα ἀδύνατον. Ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως ἐκείνης τῶν πνευμάτων τὰ ὁποία οὐδεμίαν παραμυθίαν εὐρισκόντες εἰς τὴν ἀρχαίαν λατρείαν, τὸ πιθανώτερον ἦτο νὰ ἀσπασθῇ ἡ ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς ἐκλελυμένη Ἑλλάς, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, τὸν χριστιανισμὸν τὸν συνασπιζόμενον τοσαύτας παραμυθίας, μάλιστα δὲ τὴν περὶ μελλούσης εὐδαιμονίας μετὰ τὰ δεινὰ τῆς παρούσης ζωῆς ἐπαγγελίαν. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου ἢ πρὸς τὰς ἐπικρατούσας ιδέας ἀντίθεσις τοῦ νέου δόγματος ἦτο τοσοῦτον ἀπότομος, ὥστε ἀναγκαίως ἐμελλε νὰ εὕρῃ δεινὴν ἀντίστασιν παρὰ πᾶσι τοῖς νομίζουσιν, ὅτι δύνανται εἰσεῖτι σώζοντες καὶ ζωογονοῦντες τὴν ἀρχαίαν λατρείαν, νὰ ἀνακαλέσωσιν εἰς τὸ εἶναι τὴν ἀπολωλυτὴν ἀρετὴν καὶ δύναμιν. Ὅθεν, ἰσχυρὸς ἀγὼν μεταξύ τῶν ὑπερμάχων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ

τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἄφθονον αἷμα μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐμελλον νὰ προηγηθῶσι τῆς ὀριστικῆς τοῦ Σταυροῦ Νίκης.

Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εὐηγγελίσθη ἐν Ἑλλάδι κατὰ πρῶτον ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος ὑπὸ τοῦ ἐκ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας Ἀποστόλου Παύλου. Ὁ Ἀπόστολος οὗτος εἶχεν ἤδη κηρύξει τὸ εὐαγγέλιον εἰς διαφόρους τῆς Μακεδονίας πόλεις καὶ πολλοὶ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖοι ἐπίστευσαν, ὅτε, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ἐναντίων του, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὅπου, θεωρήσας κατείδωλον τὴν πόλιν καὶ παροξυνθεὶς διὰ τοῦτο ἐλάλησε γενναίως περὶ τοῦ ἀγνώστου Θεοῦ, περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν καὶ περὶ κρίσεως μελλούσης. Ὀλίγοι μόνον ἐπίστευσαν αὐτὸν, ὁ δὲ, χλευασθεὶς ὑπὸ τῶν σοιλοσόφων καὶ ὑπὸ τοῦ ὄχλου, ἀνεχώρησε μετὰ μικρὰν διαμονὴν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἦλθεν εἰς Κόρινθον. Ἐνταῦθα διελέγετο ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, καὶ ἐπειθεν Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, διαμαρτυρούμενος τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐκαθῆτε δὲ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ διδάσκων εἰς αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, μεχριστοῦ, πιστεύσαντος τῷ Κυρίῳ τοῦ ἀρχισυναγώγου Κρίσπου σὺν ὄλω τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, κατεπέστησαν οἱ Ἰουδαῖοι δημοθυμαδὸν τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα Γαλλίωνος τοῦ τότε Ἀνθυπάτου τῆς Ἀχαΐας, λέγοντες, ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀνακίβηθι τοὺς ἀνθρώπους σέβασθαι τὸν θεόν. Ἄλλ' ὁ ἀνθύπατος δὲν ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ ἀκούσῃ τὴν ἀπολογία τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἀπέλασε τοὺς κατηγοροὺς ἀπὸ τοῦ βήματος εἰπὼν· « Εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδικημά τι ἢ ῥαδιούργημα πονηρὸν, ὧ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἤνεσχόμεν ὑμῶν· εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. » Ὅθεν ἐξηκολούθησεν ὁ Παῦλος διδάσκων ἀκωλύτως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ πρὶν ἀπέλθῃ ἐξησφάλισε, διὰ τοῦ πλήθους τῶν ὀπαδῶν, τὴν διατήρησιν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

Βαθὺ ἐπικρατεῖ σκότος περὶ τὰς πρώτας τύχας τῶν τοιοουτρόπως ἐν τῇ Ἑλλάδι συσταθεισῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ γενικὴ περὶ αὐτῶν σιωπὴ τῶν συγχρόνων συγγραφέων μαρτυρεῖ βεβαίως, ὅτι δὲν ἦσαν μεγάλα, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὁ τρόπος καθ' ὃν βραδύτερον τὰς βλέπομεν μνημονευόμενας ὑποδεικνύει ὅχι μόνον τὴν ἀδιάβρηκτον αὐτῶν διάρκειαν ἀλλὰ καὶ τὴν συνεχῆ διάδοσιν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἀπὸ αὐτῆς τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἑκατονταετηρίδος συνεκροτήθησαν εἰς τὰς ἐπισημοτέρας τῆς Ἑλλάδος πόλεις μικραὶ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι αἵτινες θεωρούμεναι τότε ἀτήμαντοι θρησκευτικαὶ αἰρέσεις, μικρὸν μὲν ἔκινουν τὴν προσοχὴν, ἀλλὰ διὰ καταλλήλου ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ ταχέως ἐπαγιάθησαν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν αὐτῶν παραβαλλόμενος πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ἀρχαίου δόγματος ἦτον εἰσέτι μικρὸς· ὅθεν δὲν ἐκίνε τὴν κοινὴν περιέργειαν οὐδὲ ἐθεωροῦντο ἐπικίνδυνοι ὑπὸ τῶν δημοσίων ἀρχῶν, καὶ ἐκ τούτου εὐλόγως δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι οἱ ἐπὶ Νέρωνος καὶ Δομετιανοῦ πρῶτοι διωγ-

μοὶ μικρὸν συνετάραξαν τὴν Ἑλλάδα. Μόνον περὶ τὰ τέλη τῆς 2ας ἑκατονταετηρίδος, ὅτε μεγάλα ἤδη χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ὑπῆρχον εἰς Θεσσαλονίκην, εἰς Λάρισσαν, εἰς Ἀθήνας, εἰς Κόρινθον, εἰς Σπάρτην, καὶ εἰς τὰς νήσους Κρήτην καὶ Κύπρον, διεγείρεται ἤδη ἡ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἀρχαίου δόγματος καὶ τῶν χριστιανῶν διχόνοια καὶ ἀναφαίνονται οἱ τελευταῖοι καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν πρώτων. Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Καισαρέως Εὐσεβίου σάζεται ἀπόσπασμα τῆς πρὸς τὸν Καίσαρα Οὐῆρον ἀπολογίας τοῦ Σαρδιανοῦ Μηλίτου, μνημονεῖον ἐγκυκλίου τινὸς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀντωνίνου Πίου πρὸς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, ἵνα παύσωσι τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν καταδιώξεις. Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔλαβον τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Ἀθηνῶν Διονύσιος καὶ Πόπλιος· ὁ δὲ θάνατος τοῦ τελευταίου κατέπληξε σφόδρα τοὺς ἐν Ἀθήναις χριστιανούς, ὥστε ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κουαδράτος μετὰ κόπου ἠδυνήθη νὰ συντηρήσῃ τὸ μικρὸν αὐτῶν ποίμνιον καὶ νὰ ἐνισχύσῃ αὐτὸ πάλιν εἰς τὴν πίστιν.

Ἐν γένει δὲ φαίνεται ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τρίτην ἑκατονταετηρίδα ἡ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπῆρξε βραδεῖα ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ, ἐξαιρέσει τῶν ὀνομάτων ἐπισκόπων τινῶν, ὀλίγα γνωρίζομεν περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι τότε ὑφισταμένων ἐκκλησιῶν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι, κατὰ τὸν Τερτυλλιανόν, ὑπῆρχεν ἀπὸ τὰς ἀρχαῖς ἤδη τῆς ἑκατονταετηρίδος ἐκείνης ἐνταῦθα σύνοδος τῶν ἐπιτρόπων τῶν διαφόρων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν πραγματευομένη τὰς οὐσιωδέστερας αὐτῶν ὑποθέσεις. Καὶ ἔδωκε πιθανώτατα ἀφορμὴν εἰς τοιαύτας συνελεύσεις (αἵτινες ἐν γένει εἰμποροῦν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς αἱ πρώται ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι) ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αἰείποτε συναισθανομένη ἀνάγκη τῶν περὶοδικῶν πανηγύρεων. Ἀλλ' αἱ καταδιώξεις τὰς ὁποίας οἱ χριστιανοὶ ἔπαθον ἐντὸς τῆς ἑκατονταετηρίδος ἐκείνης καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Δεκίου καὶ Διοκλητιανοῦ μικρὸν ἐτάραξαν τὴν Ἑλλάδα· διότι, ἐνῶ ἀναριθμητὸν πλῆθος χριστιανῶν ἔλαβον τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου εἰς Ἀλεξάνδρειαν, εἰς Καισάρειαν, εἰς Σμύρνην, εἰς Ἀντιόχειαν, εἰς Ρώμην, εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ εἰς τὰς νήσους Κρήτην καὶ Κύπρον, τὸ μέγα Μηναλόγιον τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου ὀλίγους μνημονεῖται τοὺς ἀνταλλάξαντας τὸ ζῆν ἀντὶ τῆς εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν ἐπιμονῆς ἐν Κορίνθῳ καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἡ καταδίωξις ἐγένετο κυρίως εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Ἀνθυπάτου Κόρινθον καὶ, ἐὰν κρίνωμεν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τῶν μαρτύρων ἐκείνων, ἀνάγκη νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἦσαν τὸ πλεῖστον οὐχὶ Ἕλληνες, ἀλλ' ἐξελληνισθέντες Ῥωμαῖοι. Μάρτυρες δὲ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν τῆς Πελοποννήσου ἢ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, παντάπασιν δὲν ἀναφέρονται, ὅπερ ἀποδεικνύει προδήλως τὴν μικρὰν εἰσέτι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων πρόδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, μετὰ μακρὸν καὶ νικηφόρον ἀγῶνα, ἀνεγνωρίσθη ἐν ἔτει 314 μονάρχης ἅπαντος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ἢ μᾶλλον Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, οἱ πλεῖστοι τῶν κατοικῶν

τῆς Ἑλλάδος ἔθουον εἰσέτι, κατὰ τὰ πάτρια ἔθιμα, τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ ἀπειραντίας εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας ὁ χριστιανισμὸς εἶχε λάβει πολλὰς δυνάμεις ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς καταθλίψεως καὶ τῆς καταδιώξεως αὐτοῦ, μάλιστα δὲ κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη διεδόθη πολὺ μεταξὺ τοῦ πλῆθους· διότι ὁ ἐπιτηδείωτος καὶ σοφώτατος ἐκεῖνος βασιλεὺς δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστήσῃ ἐκποδῶν τὰ τελευταῖα κωλύματα ὅσα ἀνεχαιρτίζον εἰσέτι τὴν διάδοσιν τοῦ νέου θρησκευάματος. Ὅθεν, ἀφοῦ καὶ διὰ προηγουμένων πολλῶν διατάξεων ἀνέδειξε τὴν πρὸς τοὺς χριστιανούς εὐνοίαν του, συνελθὼν ἐν ἔτει 312 εἰς Μεδιόλανον μετὰ τοῦ συνάρχοντος Λικιννίου, ὅστις ὀλιγώτερον διετέλει πρὸς τοὺς χριστιανούς εὐνοῦς, κατέπεισεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ γενικοῦ ἐκείνου περὶ ἀνοχῆς δόγματος τὸ ὁποῖον ἐπέφερε τὴν ἀπανταχοῦ ἐπικράτησιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὸ δόγμα τοῦτο ὄχι μόνον ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς χριστιανούς καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτραις τὴν ἐλευθερίαν τῆς πίστεως καὶ τῆς λατρείας αὐτῶν, ἀλλὰ συγχρόνως διέταξε τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων κοινῶν κτημάτων, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου ἀποζημίωσιν τῶν παρόντων κατόχων, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τοιαύτη ἀποζημίωσις εἶναι δίκαιον νὰ πληρωθῇ.

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ δόγματος τούτου ἀπήντησε πολὺ κωλύματα εἰς τὰς Ἰσπανίας καὶ τὰς Ἀφρικανικὰς ἐπαρχίας, ἐνῶσθ' αὐταὶ διετέλουσαν ὑπὸ τὴν τοῦ Λικιννίου ἀρχὴν· τούναντίον δὲ ἡ Ἑλλὰς συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὰς ὁποίας οἱ χριστιανοὶ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐτέλουν ἐλευθέριως τὰ τῆς θρησκείας των. Ἐπειδὴ ὁμοῦ σκοπὸς τοῦ Κωνσταντίνου δὲν ἦτο παντάπασιν νὰ βιάσῃ τοὺς λάτραις τῶν ἀρχαίων θεῶν εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, φυσικωτάτη ἦτο καὶ ἤδη ἡ μικρὰ τοῦ νέου θρησκευάματος πρόδοσις εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπου, ὡς ἐκ τῶν τοπικῶν περιστάσεων καὶ τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, ἡ προσήλωσις εἰς τὰ πάτρια ἤθη καὶ ἔθιμα ἦτον εἰσέτι ζωηρά. Εἶναι ἀληθές, ὅτι βραδύτερον ὁ Κωνσταντῖνος ἀπηγόρευσε διὰ ἐπανειλημμένων νόμων τὰς θυσίας, τὰ χρηστήρια, τὰ μυστήρια, τοὺς ἀγῶνας τῶν μονομάχων, τὴν ἀνέγερσιν καὶ τὴν λατρείαν νέων εἰδώλων καὶ αὐτὴν τῆς ἰδίας εἰκόνας τὴν ἀνάθεσιν εἰς τοὺς ναοὺς τῶν ἐθνικῶν· τὰ ἀπαλιν δὲ ῥητῶς διέταξε τὴν ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν, τὴν τέλεσιν τῆς Κυριακῆς καὶ τῶν ἄλλων εορτῶν· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς μέχρι τίνος αἱ διατάξεις αὐταὶ ἐξετελέσθησαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ πράξεις τῶν διαδόχων αὐτοῦ μαρτυροῦσιν ἀρκούντως, ὅτι οἱ κατὰ τοῦ ἀρχαίου θρησκευάματος νόμοι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μικρὸν προσέβαλον τὸ θρησκεῦμα τοῦτο ἐν τῇ Ἑλλάδι αὐτῇ. Ἡξεύρομεν ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως ἐκείνου ἀφῆρέθησαν ἀπὸ τῆς ἐτοιμοῦ ῥοπα πιθανώτατα ἱερὰ τὰ προπύλαια, αἱ πύλαι καὶ τὰ στεγάσματα διὰ νὰ κοσμήσωσι τὰ κτίρια τῆς νέας πρωτεύουστος. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη ἐμφαίνει τὴν πρόθεσιν τῆς βιαίας τῶν ἐθνικῶν ἱερῶν καταλύσεως. Τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἦτον, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πλουτάρ-

χου ἤδη, ἔρημον καὶ κενόν· ἵπως λοιπὸν εἰμπαροῦμεν νὰ ὑπολάβωμεν ὡς ὕβριν πρὸς τὸ ἀρχαῖον θρησκευμα ἢ ὡς πράξιν σφοδρῶ πρὸς τὸν χριστιανισμὸν ζήλου τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου μεταβίβασιν τῶν εἰκόνων τοῦ πρὸ καιροῦ ἀρώου Θεοῦ καὶ τοῦ πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τῆς Πυθίας ἐγκαταλειμμένου τρίποδος, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ στολίῃ τὸ νεόδημιτον ἱπποδρόμιον; Οὐδεὶς ἤδη προσήρχετο εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἐλικῶνος, διὰ νὰ θύτῃ ταῖς αὐτόθι Μουσαῖς, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ μετεκόμισε τὰς εἰκόνας αὐτῶν εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ἔδωκεν αὐταῖς ἄστυλον εἰς τοὺς θαλάμους τῶν βασιλείων τοῦ κατὰ τῆς ἐπαπειλούσης αὐτὰς καταστροφῆς. Ταῦτα καὶ τὰ τριαῦτα γνωρίζομεν μόνον ἀσφαλῶς, περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου λεγομένης καταστροφῆς τῶν ἐθνικῶν ναῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐὰν δὲν θελήσωμεν νὰ δώτωμεν πλείονα τῆς δεούσης βαρύτητα εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῶν τε χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν συγγραφέων.

Τὸ εὐρὺ τοῦ Κωνσταντίνου πνεῦμα κατώρθωσε βεβαίως νὰ συμβιβάσῃ τὸν πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ζήλον μὲ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν τὴν ὀφειλομένην εἰς τὰ τελευταῖα ἐκεῖνα λείψανα τῆς λαμπροῦς καὶ ἐνδόξου ἀρχαιότητος. Τοῦλάχιστον οὐδαμῶς ἀναγινώσκωμεν ὅτι λ. χ. ἤρπασε διὰ βίας ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας (αἵτινες περιεῖχον ἔτι τὰ πλουσιώτατα τῆς Ἑλλάδος ὅλης μνημεῖα τῆς ἀρχαίας τέχνης) τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα τῶν ναῶν αὐτῶν κοσμήματα, ἢ ὅτι ἠθέλησε διὰ τῆς βίας νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν χριστιανισμὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐξ ἐναντίας γνωρίζομεν ἀπὸ ἀσφαλῆ πηγῆν, ὅτι εὐνοεῖ ἰδίως τὴν πόλιν εἰσέειν, ὅτι εἰς δυσχερεῖς περιστάσεις ἐβοήθησεν αὐτὴν δι' ἐτησίας χορηγήσεως πολλῶν χιλιάδων μεδίμνων σίτου, καὶ ὅτι τέλος, βασιλεὺς ὢν καὶ κύριος πάντων, στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἤξιον καλεῖσθαι.

Καὶ οὐ μόνον αἱ Ἀθῆναι, ἀλλὰ πᾶσα ἡ Ἑλλάς ἀνῆκεν ἔτι εἰς τὰς πλουσιωτάτας καὶ μάλιστα εὐνοουμένης ἐπαρχίας τοῦ Κράτους. Κατὰ τὴν ῥητὴν τοῦ Ζωσίμου μαρτυρίαν, τὰ πλείστα τῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ὁ μέγας Κωνσταντῖνος συνέλεξεν εἰς Πειραιᾶ πρὶν ἢ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Λικιννίου, ὠπλίσθησαν ὑπὸ Ἑλληνίδων πόλεων. Ἀναμφιβόλως αἱ σημαντικώτεραι τῶν πόλεων τούτων δὲν ἠδύναντο νὰ διαφύγωσι τὰ δεινὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα ἐπέφερον ἐν γένει εἰς τὸ Κράτος ἢ ἐγκαθίδρυσις τῆς νέας πρωτεύουσας, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πρωτεύουσας, καὶ διατροφὴν πολλακίς ἐδεκατίσθησαν αἱ ἐπαρχίαι· ἀλλ' ἀπ' ἐτέρου εἶναι ἀναντιρρήτον ὅτι τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα ἐγένοντο μᾶλλον ἐπαισθητὰ βραδύτερον, ἀφοῦ, ὡς ἐκ τοῦ ἐντελοῦς χωρισμοῦ τῆς ἀνατολικῆς ἀπὸ τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ Κωνσταντινούπολις κατέστη τὸ ὕλικόν καὶ ἠθικὸν κέντρον Κράτους ἰδίου καὶ αὐθυπάρκτου.

Ὅπως δὲ ὅποτε ὅμως καὶ ἂν ἔχωσιν ὅλα ταῦτα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, ὁ ἀριθμὸς τῶν Χριστιανῶν ἠῤῥῆσεν ὅπως οὐδὲν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον βλέπομεν ἐπισκόπους τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα Χρι-

στιανικῶν ἐκκλησιῶν γενναίως ἀμυνομένους ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας κατὰ τῶν νεωτερισμῶν τοῦ Ἀρείου. Ἐκτετε δὲ αἱ ἐκκλησίαι αὗται πᾶσαι διέμεναν πισταὶ εἰς τὸν κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰρηνικὴν, ἂν καὶ βραδείαν, ἀνάπτυξιν τῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐνῶ αἱ διενέξεις αἱ, ἐπὶ τῶν υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου, μεταξὺ Ἀρειανῶν καὶ ὀρθοδόξων, κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν ἀναφύεται, τὴν μὲν παγίωσιν τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκόλυσαν, τὴν δὲ ἀθηνῆ εἰδωλολατρείαν οὐ μικρὸν ὑπεστῆριξαν.

Οἱ αὐστηροὶ νόμοι οἱ ἐκδοθέντες ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Κωνσταντίνου κατὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀρχαίας λατρείας δὲν ἐφηρμόσθησαν παντοῦ καὶ πάντοτε· τοῦτο ἐξάγεται ἀρκούντως ἀπὸ τὴν συχνὴν καὶ ὀσημέραι δριμυτέραν ἐπανάληψιν αὐτῶν. Ἰδίως δὲ ἡ Ἑλλάς φαίνεται ἡκιστα παθοῦσα ὡς ἐκ τῶν νόμων τούτων, ἢ δὲ βαθμιαία παρακμὴ καὶ πτώσις τῶν ἀρχαίων αὐτῆς μνημείων ἦτον ἀποτέλεσμα μᾶλλον τοῦ χρόνου καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ κοινῆς ἤδη ἀδιαφορίας ἢ ἔργον βιαιᾶς ὑπὸ τῶν κρατούντων καταστροφῆς. Αἱ Ἀθῆναι ἀναφαίνονται εἰσέτι ὡς μητρόπολις τῆς ἀρχαίας ἐπιστήμης καὶ τέχνης· οἱ ἰσχυροὶ ἀποδίδουσι εἰς αὐτὴν σέβας καὶ τιμὴν, καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, χαριζόμενος εἰς τὸν σοφιστὴν Προαιρέσιον τοῦ ὁποίου ἐθαύμαζε τὴν εὐγλωττίαν, ἔδωκε ταῖς Ἀθῆναις «ἀνήτους οὐκ ὀλίγας οὐδὲ μικρὰς εἰς ἀπαγωγὴν φόρου καὶ σιτηρέσιον».

Ἦτο δὲ ἀναμφιβόλως κατὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐθνικῶν πολὺ εἰσέτι ὑπέρτερος τοῦ τῶν χριστιανῶν ἀριθμοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ἰουλιανὸς συνέλαβε τὸ παράδοξον βούλευμα τοῦ νὰ ἀναστήσῃ τὸν προδήλως πανταχόθεν καταφρόνοντα ἀρχαῖον κόσμον. Ἡ πλάνη τοῦ ἄλλως εὐφυοῦς ἐκείνου βασιλέως εἶναι πρόδηλος, ἀλλ' ἡ ἱστορία ὀφείλει νὰ μνημονεύσῃ ἀπαθῶς ὅσα ἔπραξεν. Ὁ Ἰουλιανὸς εἶχεν ἤδη παραδεχθῆ τὸ ἀπόκρυφον δόγμα τῶν Νεοπλατωνικῶν διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Περγαμηνοῦ Αἰδεσίου καὶ τοῦ Ἐρεσίου Μαξίμου, ὅτε ὡς ἐκ τῆς ἀκουσίας αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἑλλάδα διαπριβῆς, ἠῤῥῆσεν ὁ πρὸς τὴν πίστιν, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰ ἔργα τοῦ πεπτωκότος ἐκείνου κόσμου πόθος του. Ὅθεν ἐμυήθη πανηγυρικῶς τὰ Ἐλευσίαια καὶ ὡς ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς του μετὰ τῶν ἐπιστημοτέρων σοφιστῶν τῶν Ἀθηνῶν, προσηλώθη ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ ἀρχαῖον θρησκευμα. Ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος ἀνέβηκεν αὐτῷ δολίως τὴν στρατηγίαν τῶν λεγεῶνων τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν ἀμυναν τῶν δυτικῶν τοῦ Κράτους ἐπαρχιῶν κατὰ τῶν ἐπιπέσεων τῶν βαρβάρων τῆς ἀρκτου, ὁ Ἰουλιανὸς ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας περίλυπος, ἀλλὰ φέρων εἰς τὴν καρδίαν του ζωηρὰν τὴν εἰκόνα τοῦ μεγάλου ἐκείνου παρελθόντος τοῦ ὁποίου ἡ δημιουργικὴ αὐτοῦ φαντασία ὠνειρεύετο τὴν προσεχῆ καὶ ἱλαρὰν ἐν τῷ μέλλοντι πραγματώσιν. Ὁ μακρὸς καὶ δυσχερὴς μὲν, ἀλλὰ νεκρόρος κατὰ τῶν Γαλατῶν καὶ τῶν Γερμανῶν ἀγὼν κατέστησε δραστηκώτερον τὸ κατ' ἀρχὰς ὀπωροῦν ὀκνηρὸν αὐτοῦ ἦθος, ἢ δὲ εὐσεβητικὴ ἀσπίστις τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων πε-

ριποίησεν αὐτῷ τὴν εὐνοίαν τοῦ πλήθους. Ὅθεν, χειροτονηθεὶς, εἰ καὶ ἄκων, αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ ἀρωσιωμένου εἰς αὐτὸν Γαλατικοῦ στρατοῦ καὶ ματαίως ἀγωνισθεὶς νὰ συμβιβασθῇ εἰρηνικῶς μετὰ τοῦ Κωνσταντίου, δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναρρίψῃ τὸν τοῦ πολέμου κύβον. Ἄμα δὲ δρμήτας ἐπὶ τὴν ἀποστασίαν ταύτην ἐβουλεύσατο τὴν ἀνόρθωσιν τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ὁ ἀπροσδόκητος τοῦ Κωνσταντίου θάνατος ἐπετάχυνε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ βουλεύματος τούτου. Ὁταν ὁ Ἰουλιανὸς εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μετ' ὀλίγον ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ ἅπαντος τοῦ Κράτους, οἱ μὲν λάτραι τοῦ ἀρχαίου θρησκευματος ἐθεώρησαν ἤδη βεβαίαν τὴν νίκην αὐτῶν, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐνόμισαν ἐπικειμένην τὴν ἐκδίκησιν τοῦ αὐτοκράτορος· ἀλλὰ καὶ τῶν πρώτων τὰς ἐλπίδας καὶ τῶν δευτέρων τοὺς φόβους ἐματαίωσαν ἢ φρόνησις καὶ ἢ φιλάνθρωπία τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου ὅστις, καθὼς λέγει περιώνυμός τις ἱστορικὸς, περὶ πλείστου ἐποιεῖτο τὴν εἰρήνην τοῦ Κράτους καὶ τὰ δίκαια τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Ἰουλιανὸς ἐδείξε περὶ τὴν προσοσίαν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς εἰδωλολατρείας τὴν μετριότητα, τὴν ὁποίαν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος εἶχε δεῖξει πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἠπέλησε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ διὰ τῆς μεγίστης ἀνοχῆς καὶ οὐ μόνον δὲν ὑπεχρέωσε διὰ τῆς βίας τοὺς χριστιανούς εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς εἰδωλολατρείας, ἀλλὰ τούναντίον κατέδειξεν εἰς τοὺς ἐξηυτελισμένους καὶ κατατρυπημένους ἱερεῖς τοῦ ἀρχαίου δόγματος ὡς ὑπόδειγμα καὶ ὑπογραμμὸν τὰς θαυμασιῶς συγκεκροτημένας Χριστιανικὰς ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ῥητῶς διέταξεν ὥστε χριστιανὸς παρὰ τὴν θέλησίν του νὰ μὴ σύρεται εἰς τὰ ἐθνικὰ ἱερά, οὐδὲ νὰ τιμωρῆται ἕνεκα τοῦ δόγματός του, ἀφ' ἑτέρου ἐνόμισε κατάλληλον νὰ περιστείλῃ αὐστηρότατα τὸ στασιαστικὸν πνεῦμα τὸ ὁποῖον αἱ θρησκευτικαὶ διενέξεις εἶχον ἤδη διαδόσει κατὰ πᾶσαι τὴν Ἀνατολήν, ἐπαγαγοῦσαι οὐ μικρὰ δυστυχήματα καὶ ἐπαπειλοῦσαι ἔτι μεγαλύτερα. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ πραχθέντα ὑπὲρ τῶν ἀγαπητῶν τοῦ ἐθνικῶν, ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰ πράγματα ἀκριβέστερον καὶ ἀπαθέστερον, θέλομεν εὔρει, ὅτι περιορίζονται εἰς τὰ ἐξῆς εὐάριθμα πλεονεκτήματα, ὅτι ἐπέτρεψε νὰ ἀνοιχθῶσιν οἱ πρότερον κεκλεισμένοι ναοὶ, νὰ διεξάγωνται ἐλευθέρως αἱ θυσίαι καὶ νὰ τελῶνται ἀκωλύτως αἱ ἐθνικαὶ ἐορταί. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀποδίδονται εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλοι τινες νόμοι, βεβαίως λ. χ. ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς χριστιανούς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται παντάπασιν ἀτυμβίαστον καὶ μὲ τὸν χαρακτήρα καὶ μὲ τὴν φρόνησιν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου ὅστις ἐτίμα τὰς ἀνάγκας τοῦ Κράτους ὑπεράνω καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς συμπαθείας του.

Ἄς περιορίσωμεν δὲ ἤδη τὴν προσοχὴν μας εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἰουλιανὸς μάλιστα ἤλπισε πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του, διότι ἐνταῦθα ἦτον ἰσχυρότερα ἔτι παρὰ ἀλλαγῆς ἢ εἰς τὰ ἀρχαῖα ἦθη καὶ δόγματα προσήλωτος, μᾶλλον δὲ, ὡς ὁ ἴδιος ἐν τινι ἐ-

πισολῆ τοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐκφράζεται, «ἐσώζετο ἔτι τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς ὡς περ ἐμπόρευμά τι σμικρόν». Καθ' ἣν ἐποχὴν εἰσέτι ἐπορεύετο πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἰουλιανὸς, διερχόμενος διὰ τῆς Παννονίας, ἔγραψε πρὸς πάντας τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολίτας, ἰδίως δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν Κορίνθον καὶ τὴν Λακεδαιμόνα, ἀπολογούμενος μὲν διὰ τὴν ἀποστασίαν του, ἐπικαλούμενος δὲ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι συνδρομὴν των. Καὶ πᾶσα ἡ Ἑλλὰς ἀπήντησε προθύμως εἰς τὴν φωνὴν του. Πανταχόθεν ἐσάλησαν πρέσβεις πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ Σίριμιον ἔτι διατρίβοντα διαβεβαιούντες τὴν ἀπεριόριστον τῶν Ἑλλήνων ἀφοσίωσιν· ἀναχωρήσαντες δὲ ἔλαβον, ὡς φαίνεται, πολλὰς καὶ καλὰς ὑποσχέσεις. Εἰς ταῦτα πεποιοῦτες οἱ Ἀθηναῖοι ζῶντος ἔτι τοῦ Κωνσταντίου καὶ κατεχόντων τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ τὴν Θράκην, ἠνέωξαν τοὺς πρὸ καιροῦ κεκλεισμένους ναοὺς τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, ἠνώρθωσαν τοὺς καθηρημένους βίωμους, προσήνεγκαν θυσίας καὶ ἐτέλεσαν τὰς ἐορτάς των κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθη. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ἰουλιανὸς, ἀναλαβὼν τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα, ἐπετάχυνε τὴν μεταρρύθμισιν. Ὁ ἱεροφάντης τῶν Ἐλευσινίων, ὅστις εἶχε παρακολουθήσει αὐτὸν εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ τὴν κατὰ τοῦ Κωνσταντίου ἐκστρατείαν του, ἀρίχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ βασιλικῶν δώρων, διὰ νὰ φροντίσῃ, καθ' ἣν εἶχε παρὰ τοῦ βασιλέως ἐντολήν, περὶ τῆς ἀνορθώσεως καὶ τῆς ἐλευθέρας χρήσεως τῶν ἀρχαίων ναῶν καὶ ἱερῶν. Πᾶσα ἡ Ἑλλὰς συνεκινήθη αὐτῆς καὶ αἱ ἐλπίδες τῶν πιστῶν τοῦ πεπτωκότος θρησκευματος ὀπαδῶν ἀνεπερώθησαν. Κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως πολλοὶ καθηρημένοι ἤδη ναοὶ καὶ πολλαὶ κατεστραμμένοι πόλεις τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Πελοποννήσου ἀνοικοδομήθησαν καὶ ἐκοσμήθησαν. Ἡ Νικόπολις καὶ ἡ Ἐλευσις ἀνεκυψαν λαμπρόταται ἀπὸ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν, αἱ δὲ πολλὰ παθοῦσαι ὡς ἐκ τῶν Γοθικῶν εἰσβολῶν Ἀθῆναι ἀνέλαβον νέαν ζωὴν. Αἱ ἱεραὶ καὶ μεγάλαι πανηγύρεις τῶν Ὀλυμπίων, τῶν Νεμεῶν, τῶν Ἰσθμίων καὶ τῶν Πυθίων, αἵτινες δὲν εἶχον μὲν καταργηθῆ, ἀλλὰ παρημελήθησαν ἀπὸ τινος χρόνου, ἐτελέσθησαν ἤδη καὶ συνεχέστερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον καὶ αἱ πρὸς τιμὴν τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ ἡρώων θυσίαι καὶ χορωδία ἐπανελήθησαν εἰς τὰς πόλεις. Τὰ γυμνάσια καὶ αἱ στοαὶ ἐπληρώθησαν αὐθις παλαιστῶν καὶ μαθητῶν, ἀκρωμένων τοὺς ἐπισημοτάτους σοφιστὰς· ὁ βασιλεὺς ἐπανηγυρίζετο καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ὡς σωτὴρ· εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἐτέθησαν ἐορταὶ καὶ θυσίαι καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν του ἤκμασε καὶ πάλιν ἡ σπουδὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κορίνθου τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Σπάρτης.

Ἄλλὰ τὸ τελευταῖον ἀπαύγασμα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ βίου ἐσβέσθη ὡς ταχέως παρερχόμενον μετέωρον· ὁ πρῶτος κατὰ τὴν Περσικὴν ἐκστρατείαν θάνατος τοῦ Ἰουλιανοῦ (363) ἐματαίωσε τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἐνθουσιῶντων Ἑλλήνων. Οἱ ἄμεσοι αὐτοῦ διάδοχοι, ὁ Ἰοβιανὸς, ὁ Οὐαλεντινιαν-

νός και ὁ Οὐάλης, ἂν καὶ δὲν ἦσαν μεγάλως ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν χριστιανισμόν, δὲν εἶχον ὁμως οὔτε διάθεσιν οὔτε καιρὸν νὰ πράξωσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὅ,τι ἐβουλεύθη καὶ ἐπράξεν ὁ Ἰουλιανός. Ἡ εἰδωλολατρεία, τοῦ μὲν ἐσχάτου αὐτῆς ἐξωτερικοῦ ἐρείσμου στερηθεῖσα, ἀμοιροῦσα δὲ οἰκείας δυνάμεως, ὑπέκυψεν ἤδη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὴν ὑπερέχουσαν ἰσχὺν τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Ἰουλιανοῦ ἦτο, διὰ γενικῆς ἀνοχῆς νὰ ἀναγκαιώσῃ πᾶσαν θρησκευτικὴν καταδίωξιν καὶ ὅτι ἰδίως ἐπέτρεψε τοῖς ἐθνικοῖς τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τῶν ναῶν καὶ τῶν ἱερῶν, τὸ γνωρίζομεν ἀπὸ τοῦ λόγου τὸν ὁποῖον ὁ ῥήτωρ Θεμιστίσιος ἐξεφώνησε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐκεῖνον καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ σύγκλητος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἐχαιρέτιζεν ὡς ὑπάτον. Δι' ἐπιμελείας τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Ἀχαΐας Πραϊτεξτάτου, ὁ αὐτοκράτωρ Οὐαλεντινιανὸς ἐπέτρεψεν ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι εἰσέτι ὑρίσταμένων μυστηρίων ἐξαίρεσιν τῆς γενικῆς ἀπαγορεύσεως τῶν νυκτελίων θυσιῶν, τὴν ὁποίαν μικρὸν μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν του ἐξέδωκεν, ἀλλὰ ῥητῶς διατάξας, ὅτι πρὸς τὴν τέλεσιν των ὀφείλουσαν νὰ τηρῶσι τὰ πάτρια ἔθνη. Καὶ αὐτὸς ὁ τὴν τοῦ Ἀρειανοῦ πλάνην πρεσβεύσας Οὐάλης κατεδίωξε πολὺ σφοδρότερον τοὺς ὀρθόδοξους χριστιανούς ἢ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἐθνικούς εἰς οὓς ἐπέτρεψε νὰ τελῶσι μετὰ πλείστης ἐλευθερίας τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν.

Πρῶτος τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὁ Γρατιανὸς ἀπέβαλε τὸ πάτριον τοῦ ἀρχιερέως (Pontifex Maximus) ἀξίωμα, ὡς ἀσυμβίβαστον μὲ τὸν Χριστιανισμόν καὶ συμφῶνος μὲ αὐτὸν ὁ Θεοδοσίος ἀπεδείχθη δεινὸς πολέμιος πάσης ἐθνικῆς θρησκείας καὶ λατρείας. Ἐπὶ αὐττηροτάταις χρηματικαῖς ποιναῖς καὶ ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἀπηγορεύθησαν αἱ θυσίαι, αἱ οἰωνοσκοπία καὶ αἱ προσκυνήσεις τῶν εἰδώλων, ἢ εἰς τοὺς ἐρήμους ναοὺς προσέλευσις καὶ πᾶσα ἐνὶ λόγῳ δημοσία ἢ μυστικὴ κατὰ τὰ ἐθνικὰ ἔθιμα ἱεροπραξία· οἱ δὲ περὶ τούτου ἐκδοθέντες νόμοι ἐξετελέσθησαν ἤδη αὐστηρότατα. Μετέπειτα ὁ Ἀρκάδιος ἐῤῥίψεν εἰς ἔδαφος τοὺς τελευταίους σαθροὺς κίονας τοῦ Ἑλληνικοῦ θρησκευματος, ἀφαιρέσας, ἐν ἔτει 396, ἀπὸ τοῦ ἱερεῖς, τοὺς προϊσταμένους, τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς ἱεροφάντας τῶν ἀρχαίων ἱερῶν, τὰ πάτρια αὐτῶν προνόμια καὶ δίκαια· μετὰ δὲ τινὰς ἐνιαυτοὺς διέταξε νὰ καταστραφῶσι τὰ ἱερά καὶ νὰ χρησιμεύσωσι τὰ ἐρείπια αὐτῶν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν δημοσίων καταστημάτων, ὁδῶν, γεφυρῶν καὶ ὑδραγωγείων. Τελευταῖον αἱ μετ' ὀλίγον ἐπελθοῦσαι μεγάλοι βαρβαρικά εἰσβολαὶ συνεπλήρωσαν τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς τῆς εἰδωλολατρείας.

Ἐκτοτε οἱ πανταχόθεν καταδιωκόμενοι λάτραι τοῦ ἀρχαίου θρησκευματος ἐξήτησαν καταφυγὴν εἰς τὰ ἐρμυνότερα τῶν ἐπαρχιῶν μέρη, ὅπου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔτι ἐτέλειον τὰς λατρείας αὐτῶν εἰς εὐτελεῖς καὶ αὐτομάτους πανηγύρεις. Εἰς δὲ τὰς πόλεις ἐξεναντίας ἤκμαζεν ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ ἀπὸ τοῦδε οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῆς Κορίνθου, τῶν Πατρῶν, τῶν Θεῶν, τῆς Λαρίσσης, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς

Σπάρτης κλπ. ἀποδεικνύονται ἐκάστοτε γενναῖοι ὑπέρμαχοι καὶ αὐστηροὶ τηρηταὶ τῆς ὀρθοδοξίας. Ἄλλ' ὅτι ὑπῆρχον ἔτι εἰδωλολάτραι καὶ οὐκ ὀλίγοι, μαρτυροῦσιν αἱ κατ' αὐτῶν διατάξεις Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, ὅστις κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἐν ἔτει 426, ἦτοι κατέσκαψεν, ἦτοι εἰς χριστιανικὰ ἱερά μετεποίησε τοὺς τελευταίους τῶν εἰδώλων βωμούς. Καὶ πάλιν ἴχνη τινὰ αὐτῶν ἐσώζοντο καθ' ὅλην τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα, αἱ δὲ μάταιαι περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ θρησκευματος μεμφιμοῖρια ἀντήχουν εἰσέτι εἰς τὰς φιλοσοφικὰς τῶν Ἀθηνῶν σχολὰς, μέχρις οὗ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Α' διέταξε κατὰ τὴν ἐπομένην ἕκτην ἑκατονταετηρίδα καὶ τῶν σχολῶν αὐτῶν τὴν δριστικὴν κατάργησιν.

ΠΕΡΙ ΜΑΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ.

Ἡ Ἀσία, ὅθεν ἀνέλαμψεν ὁ πρῶτος τῶν φῶτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ σπινθήρ, ὅθεν ἐλάβομεν τὴν ἀρχὴν ὅλων σχεδὸν τῶν ἐπιστημῶν, εἶναι καὶ σήμερον ἀξία μελέτης, ὄχι μόνον διὰ τὰ ἔθιμα, τὸν χαρακτήρα, τὰς τελετάς, τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ θρησκευματα τῶν κατοίκων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ μυστηριώδη τεχνάσματα, τὰς κρυφίας, ἢ κυριολεκτικώτερον, τὰς μαγικὰς γνώσεις, τῶν ὁποίων ἦσαν ἄλλοτε κάτοχοι μόνον οἱ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτῆς.

Εἰς τινὰ ἐκ τῶν προηγουμένων φυλλαδίων τῆς Πανδώρας, κατεχωρίσαμεν συντόμους τινὰς πραγματείας περὶ διαφορῶν ἐκ τῶν ἀντικειμένων τούτων. Ἄν καὶ κατοικοῦντες πλησίον τῆς Ἀσίας, καὶ ἐπιμιχθέντες πολὺ ἄλλοτε μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, ὀλίγον ὁμως γνωρίζομεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ αἷτια πολλῶν θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων βιωτικῶν ἐθίμων, καὶ τοῦτο, ἢ διότι, ζητοῦντες τὰ δυσκαταληπτότερα, ὀλιγωροῦμεν νὰ ἀνερευνησάμεν, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ διότι, ὑποκύπτοντες εἰς προλήψεις, ἐξελαμβάνομεν αὐτὰ ὡς ἀπλῆς δεισιδαιμονίας ἢ γοητείας ἀποκυήματα. Οὕτως, π. χ. ἐθεωρήσαμεν ἀνεκάθεν τὴν μαγείαν καὶ τοὺς μάγους, τοὺς ὁποίους ἔπρεπεν ἴσως νὰ καταφρονῶμεν ὀλιγώτερον μετὰ τὰς νεωτέρας κατὰ τὴν Εὐρώπην ἀνακαλύψεις τῆς μαγνητικῆς δυνάμεως.

Ἡ μαγεία, ἣτις περὶσσιτὶ ὀνομάζεται σοφία, ἐξεληθούσα, ὡς φαίνεται, τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Ἰνδίας, διέβη διὰ τῆς Μεγάλης Ἀσίας καὶ ἔφθασεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου καὶ σήμερον σώζονται ἄπειρα μνημεῖα ἐρῶν ἐχαραχθῆναι ἢ ἱστορία αὐτῆς διὰ χαρακτήρων ἀνταλείπτων. Ἡ ἡχὴ τῶν Θεῶν, τῆς Μέρμυδος καὶ τῆς Μερῆς, ἐπαναλαμβάνει καὶ σήμερον τοὺς χρησμούς καὶ τὰ μυστήρια τῶν ναῶν τοῦ Ἀμμωνος. Ἡ μαγεία ἤκμασε συγχρόνως καὶ ἐν Περσίᾳ, καὶ διὰ τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν διεδόθη κατὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἰταλίαν καὶ καθ' ὅλην τὴν Δύσιν.

Μετὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους, ἐνῶ ἡ βαρβάρουτος κατεκάλυπτε διὰ τοῦ σκότους τὴν Εὐρώπην,

ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπέλαμψε καὶ πάλιν τὸ φῶς. Κατὰ τὸν Η'. αἰῶνα οἱ Ἀραβεῖς νικηταὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν Δύσιν τὰς ἀστρονομικὰς, φιλοσοφικὰς, καὶ ἀρχιτεκτονικὰς γνώσεις καὶ τὰς παραδόσεις αὐτῶν. Ναὶ μὲν ὁ Μωάμεθ ἀπηγόρευσε διὰ τοῦ Κοραίου, ὡς ἐναντία τῆς ὀρθοδοξίας, τὰ μυστήρια τέχνης ἧτις, μετὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν φώτων εἶχε μεταβῆ ἀπὸ τῶν ἱερέων καὶ ἀρχηγῶν εἰς τοὺς ἰατροὺς, τοὺς μάγους, τοὺς νεκρομάντις καὶ ἄλλους, αὐτὰ ὅμως διεσώθησαν ἀκέραια καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

ὑπάρχουσι πολλοὶ οἱ ἀξιοῦντες κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν ὅτι κατέχουσι τὴν τέχνην τῆς μαγείας ὅλοι δέ, εἰς ὅποιανδήποτε αἴρεσιν καὶ ἀν' ἀήκωσιν, εἶναι μέλη τῶν διαφόρων ταγμάτων τῶν δερβίσιδων, οἵτινες θεωροῦνται θεόπνευστοι. Δερβίσις εἶναι λέξις περσικὴ σημαίνουσα κατώφλιον πύλης, μεταφορικῶς δὲ πνεῦμα ταπεινώσεως, βίου μοναστικοῦ καὶ καρτερίας. Καὶ διεξοδικὸν ἀλλὰ καὶ ὀχληρὸν εἶναι τὸ νὰ περιγράψωμεν ὅλας τὰς αἰρέσεις αὐτῶν ἀριθμουμένας ὑπὲρ τὰς τριάκοντα, καθὼς καὶ τὰς κτηνώδεις καὶ πολλάκις φρικτὰς αὐτῶν τελετάς. Ἐλευηνολογήσαμεν τὸν ἄνθρωπον ὅταν ἴδομεν ἐν Χρυσόπολει (Σκούταρι) τῆς Ἀσίας, δερβίσιδας βρυχωμένους, ἀρρίζοντας, καὶ κορυθαντιῶντας ὡς κτήνη, καὶ ἐμπηγύοντας ἐγχειρίδια, ἐν μέσῳ χορῶν ἐπιληπτικῶν, εἰς τὰς παρειὰς αὐτῶν, εἰς δὲ τὰ στόματα εἰσάγοντας σίδηρον πευρακτωμένον καὶ ταῦτα, πρὸς δοξολογίαν τοῦ ὑψίστου! Θέλομεν ὅμως ὁμιλήσει περὶ εὐγενεστέρου, σοφωτέρου καὶ φιλάνθρωποτέρου τάγματος, τοῦ τῶν Μεβλεβίδων ἢ περιστρόφων, τῶν ὁποίων τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν ἐδημοσιεύσαμεν διὰ τοῦ φυλλαδίου Θ'. τῆς Παρθώρας. Ἰσως ὁ χορὸς αὐτῶν φαίνεται εἰς πολλοὺς περιέργως τρόπος αἰνέσεως, δὲν προσβάλλει ὅμως οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὐδὲ τὴν ἀκοήν. Ὁ ναὸς αὐτῶν ὀνομάζεται Τεκές, ὁ χορὸς σεμά, καὶ ἡ αἴθουσα τῶν γυμνασμάτων σεμά-χαρι. Χορεύουσι δὲ ἐννέα, ἐνδεκα ἢ δεκατρεῖς συγχρόνως καὶ δὲν ὁμιλοῦσι διόλου. Στρεφόμενοι γυμνόποδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πτέρνης, ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς κλειστοὺς καὶ τοὺς βραχίονας τεταμένους, καὶ φοροῦσι μανδύαν πλατὺν καὶ λευκὸν ὡς φουστάνελλαν ἀλλὰ ποδήρη, καὶ πῖλον κωνοειδῆ καὶ ὑψηλόν. Ἡ μουσικὴ συγκροτεῖται ὑπὸ τυμπάνων καὶ κείων (εἶδος αὐλῶν,) καὶ εἶναι γλυκεῖα, παθητικὴ, ἡδονικωτάτη, καὶ πρὸ πάντων ἰδιόρρυθμος.

Ὁ βραδύς καὶ συνεχὴς οὗτος στρόβιλος, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς αὐτῆς μουσικῆς, τὴν ὁποίαν οἱ δερβίσιδες ἀκούουσιν ἐκ νηπιότητος, ἐξάπτει τὴν φαντασίαν καὶ ῥίπτει αὐτοὺς εἰς ἀληθῆ ἔκστασιν, δι' ἧς συγκοινωνοῦσιν, ὡς λέγεται, μετὰ τῶν ἀστέρων, τῶν ὁποίων μιμοῦνται τὴν διπλὴν κίνησιν στρεφόμενοι περὶ ἐαυτοὺς, καὶ περὶ τὴν αἴθουσαν. Ἡ περιστροφή αὕτη ἐπενεργήσασα ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου προξενεῖ εἰδός τι καταλήψεως, ἀναισθησίας, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ πλανᾶται εἰς χάος καὶ ἀπαλλοτριούται τῶν ἐγχοσμίων.

Αἱ κοινότητες τῶν μεβλεβίδων πλούτιαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. ὤσι μετὰ πολλῆς λιτότητος διὰ νὰ δανέμωσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς τὸ περισσεῖον τοῦ εισοδήματος. Οἱ δερβίσιδες τοῦ ἐν Σαυροδρομίῳ τῆς Κων-

σταντινουπόλεως τεκέ, δύνανται νὰ ὀνομαθῶσιν εὐεργεταὶ τοῦ μέρους ἐκείνου, καὶ ὁ τεβάτιμος πῆκε ἢ ἡγούμενος αὐτῶν ἀγαπᾶται παρὰ πάντων, καὶ πολλάκις καλούμενος δίδει συμβουλὰς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Σουλτάνον. Δι' ὃ πολλοὶ λέγουσιν ὅτι ἡ αἴρεσις αὕτη εἶναι πολιτικὴ, καὶ ἐπειδὴ τὰ μέλη αὐτῆς ἐπαγγέλλονται ἔργα ἐξοικειοῦντα αὐτοὺς μετὰ τοῦ λαοῦ, ὑποτίθενται ὄργανα μυστικῆς τῆς ἀστυνομίας.

Ὁ λαὸς θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς ἀγίους, καὶ ποτὲ δὲν γίνεται ἐκστρατεία χωρὶς νὰ καθαγιάζεται καὶ ὑπὸ τῆς παρουσίας δερβίσιδων. Ἐρμηνεύουσι τὰ ὄνειρα καὶ θεραπεύουσι διὰ πνευματικῶν ἰατρικῶν, ἧτοι διὰ ψύσεων καὶ εὐχῶν, τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς νόσους. Θέτουσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀσθενῶν, ἐμφυτῶσι μυστηριωδῶς ἐπὶ τοῦ μετώπου, τῶν ὀφθαλμῶν ἢ τῶν ὠτίων αὐτῶν, ψαύουσι τὸ πάσχον μέρος, καὶ διώκουσι τὴν νόσον διὰ χειρονομιῶν καὶ ἀραβικῶν προσευχῶν. Ἀλλὰ μετὰξὺ αὐτῶν φημίζονται ὡς μᾶλλον θαυματουργοὶ οἱ ἐμίριδες, ἀπόγονοι τῆς θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ Φατιμέ, οἵτινες φέρουσιν ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς σημεῖον διακριτικόν, κεφαλοδέσμιον πράσινον. Δίδοντες εἰς τοὺς ἀββύστους μικροὺς κυλίνδρους χαρτίνους, ἐφ' ὧν ὑπάρχουσι γεγραμμένα περικοκκί τοῦ Κοραίου, διατάττουσι, τούτους μὲν νὰ ῥίψωσιν αὐτοὺς ἐντὸς ποτηρίου καὶ νὰ πίωσι τὸ ὕδωρ, ἄλλους δὲ νὰ τοὺς φέρωσιν ἐν εἶδει περιάπτου. Καταδεικνύουσι τοὺς κλέπτας καὶ ἀνακαλύπτουσι τὰ κλαπέντα, καὶ ἐξορκίζουσι τὴν βασκανίαν γράφοντες διὰ κολλυρίου ἐπὶ τῶν μετώπων τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ ἀραβικοῦ ἰαφραβήτου.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον καθὼς καὶ εἰς τὴν Ἀλγερίαν εὐρίσκονται μάγοι μαγνητίζοντες τοὺς ἄλλους, ἐρχόμενοι ὅλοι ἐκ Μαρόκου. Ὅταν οἱ Ἀραβεῖς πάσχουσιν νόσον τὴν ὁποίαν ἀδυνατεῖ νὰ θεραπεύσῃ ἡ ἰατρικὴ, προσφεύγουσιν εἰς γόητας καὶ μάγους· οὗτοι δὲ μεταβαίνουσιν ἐν τυμπάνοις καὶ κυμβάλοις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πάσχοντος, εἰσέρχονται εἰς τὴν αὐλήν, καὶ ἰστάμενοι ὄρθιοι ταλαντεύονται ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ ἐνός ποτὲ δὲ ἐπὶ τοῦ ἄλλου ποδός. Καθόσον δὲ οἱ τόνοι τῆς μουσικῆς αὐξάνουσι καὶ γίνονται ζωηρότεροι, κατὰ τοσοῦτον καὶ αἰκινήσεις αὐτῶν γίνονται γοργότεραι. Γυνή τις παρούσα ἐρεθίζει τοὺς μάγους διὰ τῆς φωνῆς καὶ διὰ κινήσεως τοῦ στύρακος (μεντζουβί). Μετ' ὀλίγον ὁ κινούμενος δαιμονῆ, τὸ κεφαλοδέσμιόν του πίπτει, ἡ ζώνη του ἐκτυλίσσεται, οἱ ὀφθαλμοὶ του σκοτιζονται, καὶ αὐτὸς περιβρέχεται ὑπὸ ἰδρώτος, καὶ στρεφόμενος περὶ ἑαυτὸν, κτυπᾷ τὴν βράχιν καὶ τὰ νῶτα του διὰ σχοινίου. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔρχεται ὁ ἀσθενής. Ὁ μάγος, ὅλος τότε ἐν ἐκστάσει ἀτενίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀσκαρδαμικτῆ, περιφέρει τὴν χεῖρά ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πάσχοντος, καὶ διατάττων αὐτὸν νὰ γονυκλιτήσῃ σφραγίσαι τοὺς ἀγκῶνας, τούτου ὀπισθεν τῆς βράχειος ἐωσοῦ προσεγγίσει καὶ τρίξωσι τότε ὀνομάζει τὸ πάθος, προσδιορίζει τὴν θεραπείαν, καὶ προσεύχεται.

Ἀλλὰ μετὰξὺ τῶν δερβίσιδων τούτων ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ ἀληθῶς γόητες, ἐξαπατῶντες τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μεταχειριζόμενοι μετὰ ἐναντία πάσης

χρηστοθείας· ὡς τοιοῦτοι δὲ διακρίνονται πρὸ πάντων οἱ μπεκιασίδες ἢ ἐπαίται, οἵτινες, διὰ τὰ ἐξασκῶσι μεγαλύτεραν ἐπιβροήν, ἀπὸ ρχονται εἰς τὴν Μέκκαν καὶ ἀποκτῶσι τὸν τίτλον τοῦ γαιζῆ. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ σέβονται αὐτοὺς τὰ πλήθη, ὥστε πολλάκις ἀποπλανῶσιν αὐτὰ διὰ ψευδῶν προφητειῶν καὶ ἀνάπτουσιν ἐπαναστάσεις. Περιηγηταὶ τινες διηγούνται ὅτι ἶδον πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον περιφερομένους γυμνοὺς εἰς τὰς ἀγιάς, ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ, ὅστις ὄχι μόνον δὲν ἡγανάκτει, ἀλλὰ καὶ ἐδίδοε πλειό-

δευτάτην· τότε ρίπτονται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὸ δῆγμα αὐτῶν εἶναι θανατηφόρον. Ἄλλ' ὁ Ψύλλος τοὺς κατεπράυνεν ἢ τοὺς ἡρέθισε κατὰ θέλησιν συρίζων ποικιλοτρόπως. Ἐπιθυμῶν νὰ πληροφορηθῶ πῶς ἐγοήτευε τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπίους, τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ δώσῃ δείγματα τινὰ τῆς ἰκανότητός του, καὶ ἀφοῦ, διὰ τὰ καταστήσω ἀδύνατον πάντα δόλον, τὸν ἀπεγύμνωσα καὶ ἐκλεισα ἐντὸς κιβωτίου τοὺς ὄφεις τοῦ τὸν ὠδήγησα εἰς κῆπον μέγαν. Ὁ Ψύλλος ἐγονυπέτησεν ἐν πρώτοις μεταξύ τῶν

στερα δείγματα σεβασμοῦ πρὸς αὐτούς. Οἱ πλείστοι εἶναι γραμμασόοι, (παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκὴ γραμμασορία εἶναι κλάδος τῆς Ἀσιατικῆς,) καὶ δέχονται εἰς τὰς συνελεύσεις των τοὺς χριστιανούς τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν ἑταιρίαν ταύτην, πιστεύοντες ὅτι εἶναι, ὡς καὶ αὐτοί, ἀπλῶς θεοσεβεῖς.

Εἶναι δὲ καὶ ἄλλη αἴρεσις τῶν βασιουμιδῶν καλουμένη, ἔχουσα τὴν δύναμιν τοῦ νὰ βασκαίνῃ τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπίους· οὗτοι εἶναι οἱ Ψύλλοι τῶν ἀρχαίων, περὶ ὧν ὁμιλεῖ καὶ ὁ Ἡρόδοτος, καὶ ὁ Στράβων, καὶ ὁ Αἰλιανός, καὶ ἄλλοι. Οὗτοι, ὡς καὶ οἱ ἡμέτεροι γύφτοι, ἔχουσι καταργῆν καὶ γλῶσσαν ἄγνωστον, κλέπτουσι, καὶ ὁμῶς εἶναι αἰώνως πτωχοί, καὶ κατέχουσι μυστικὰ τινὰ διὰ τῶν ὁποίων κερδαίνουσι τὸν ἄρτον αὐτῶν. Δίδουσι φίλτρα, προλέγουσι

φοινίκων καὶ τῶν βανανῶν, παρὰ τὰς βίβλας τῶν ὁποίων ἔτρεγε ρύαξ, ἐπρόφερε λέξεις τινὰς, καὶ ἀφοῦ ἐσυρίζε πολλάκις ἀλλοκότως πως, ἶδον μετὰ δέκα ἢ δεκαπέντε λεπτὰ ἐρχομένην ἐχίδναν, καὶ μετ' ὀλίγον ἄλλην, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀμέσως εἰς χεῖρας. Ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν ἐπέισθη ὅτι εἶχε τῶν τι τὴν δύναμιν περὶ ἧς ἐκαυχᾶτο, δύναμιν προερχομένην βεβαίως ἀπὸ τῆς περὶ τῶν ἕξεων τῶν ζώων τούτων ἐνδελεχοῦς μελέτης του. Δὲν ἦτο δύσκολον νὰ μυθῶ τὸ μυστήριον τοῦτο διὰ μέτου χρημάτων· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ υποβληθῶ εἰς διατύπωσιν τὴν ὁποίαν, τ' ὁμολογῶ, δὲν εἶχον τὴν γενναϊότητα νὰ ἐκπληρώσω μὲ ὄλον τὸν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἐρωτά μου· ἔπρεπε, λέγω, νὰ ἐπιτρέψω εἰς τὸν κατηχητὴν νὰ πτύσῃ ἐντὸς τοῦ στόματός μου. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρ-

τὴν τύχην, χορεύουσι καὶ ψάλλουσι. « Ἀπαντήσας μίαν τῶν ἡμερῶν, λέγει περιηγητὴς τις Γάλλος, ἕνα τούτων τῶν γοήτων δυσειδέστατον καὶ βρακενδύτην, προσεκάλεσα αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν μου διὰ τὰ τὸν ζωγράφισον. Ἐφερον ἐπὶ τῶν νώτων του σάκκον πλήρη ἴσπεων τὸν ὁποῖον ἀπέθεσε κατὰ γῆς, ἔπειτα, ἐσύριξε σιγαλὰ, καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐξῆλθον τοῦ σάκκου καὶ ἀνωρθώθησαν πλησίον του.

Οἱ ὄφεις οὗτοι ἔχουσι τεσσάρων ποδῶν μῆκος, καὶ ὅταν ὀργισθῶσι συρίζουσι φρικωδῶς, ἀνορθούμενοι ἀμφιταλαντεύοντα, καὶ ἐκτοξεύουσι γλῶσσαν

χοῦσι καὶ ἄλλοι, εἰς ἄλλα τάγματα ἀνήκοντες, οἵτινες δι' ἀλειψῶν, καὶ διὰ καπνισμάτων φέρουσι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐσχάτως ἐφευρεθέντος αἰθέρος καὶ χλωροφορμίου, καὶ τοῦ μαγνητισμοῦ, καὶ προξενουσι τὴν ἐκστασιν τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἀγαπᾶται κατὰ τὴν Ἀσίαν· μεταχειρίζονται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ φυτὸν Ἀχιζῆς ἢ κἀναβιν Ἰνδικήν, τὴν ὁποίαν οἱ μὲν ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἐγνώριζον, ὁ δὲ Ὀμηρος ὠνόμασεν, ὡς τινες ὑποθέτουσι, ἠπειρεθῆ.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὅσα εἶπομεν δανεῖζόμεθα

παρὰ συγγράμματός τινος τοῦ κόμητος Λέοντος Λαβόρδου τὴν ἐφεξῆς διήγησιν.

« Θέλω ἀναφέρει ἐν μόνον γεγονός τὸ ὁποῖον μ' ἐφάνη ἄξιον νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν σπουδαιολογούντων. Ἦμην ἀπὸ πολλῶν μηνῶν εἰς τὸ Κάϊρον, (1827) ὅτε τις φίλος μου Ἀγγλος μὲ εἶπεν ὅτι μάγος τις ἐμελλε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ ἐνεργήσῃ μαγικὴν τινα πράξιν τὰ μάλιστα ὑπερφυῖ. Ἄν καὶ ὀλίγον ἐπίστευον τότε τὴν ἀσιατικὴν μαγείαν ἐδέχθην τὸν πρόσκλησιν. Ἀνθρωπὸς τις μεγαλόσωμος καὶ ὠραίος, φέρων κεφαλοδέσιμον πράσινον καὶ μπιρίσιον τοῦ αὐτοῦ χρώματος, εἰσῆλθε μετὰ μικρὸν εἰς τὸ δωμάτιόν μας. Ἡ φυσιογνωμία του ἦτον γλυκεῖα, ἂν καὶ σοβαρὰ, τὸ βλέμμα ζωηρὸν, δξύ καὶ καταπληκτικόν. Ἐνδεδυμένος ὡς συμβολαιογράφος, ὁμίλει ἐν ἀπλότῃ περὶ παντὸς πράγματος, καὶ μάλιστα περὶ τῆς ἐπιστήμης του, ἄνευ ἐμφάσεως, ἄνευ μυστηρίων. Τὸν ἔφεραν καφὲν καὶ τσιμπούκιον, καὶ ἐνῶ ὁμίλει περὶ τοῦ ἐπικειμένου μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀλγερίας πολέμου, παρουσιάσθησαν δύο παιδία ἐφ' ὧν ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσῃ.

Ὅλοι οἱ παρεστώτες παρετάχθησαν κυκλοτερῶς περὶ τὸν μάγον, ὅστις, καθίσας πλησίον του ἐν τῶν παιδίων, ἔλαβε τὴν χεῖρά του καὶ τὸ ἠτένιζε μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Τὸ παιδίον τοῦτο, τέκνον Εὐρωπαίου, ἦτον ἐνδεκαετής. Εἶχεν ἀνατραφῆ εἰς Ἀλγερίαν καὶ ὁμίλει ἐλευθέρως τὴν ἀραβικὴν. Ὁ Ἀχμέτης παρατήρησας ὅτι τὸ παιδίον ἐφοβήθη ὅταν ἐξέβαλε τοῦ μελανοδοχείου του τὴν γραφίδα του, «μὴ φοβῆσαι, εἶπε, τέκνον μου· θὰ γράψω μερικὰς λέξεις εἰς τὴν παλάμην σου, καὶ θὰ ἰδῆς μετέπειτα αὐτὰς· τίποτε περισσότερον.» Τὸ παιδίον ἠσύχασε, καὶ ὁ Ἀραβὶ ἐσχεδογράφησεν ἐπὶ τῆς χειρὸς του τετράγωνον συμπελεγμένον μὲ ἀλλόκοτα στοιχεῖα καὶ χαρακτῆρας, ἔχυσε μετὰ ταῦτα ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς μελάνην πηκτὴν, καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸ νὰ ἰδῇ τὴν ἀντανάκλασιν τοῦ προσώπου του· τὸ παιδίον ἀπεκρίθη ὅτι τὴν ἔβλεπεν. Ὁ μάγος ἐζήτησεν ἀκολούθως πύραυλον, ἔχυσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐντὸς αὐτοῦ διάφορα φάρμακα, καὶ εἶπεν εἰς τὸ παιδίον νὰ ἰδῇ ἐκ νεοῦ τὴν ἀντανάκλασιν τῶν ὀφθαλμῶν του, καὶ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ ἅμα παρατήρησῃ τοῦρκον στρατιώτην σαρόνοντα πλατεῖαν. Τὸ παιδίον ἐχαμήλωσε τὴν κεφαλὴν, τὰ φάρμακα ἐσπινθίριζον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνθράκων, καὶ ὁ μάγος, κατὰ πρῶτον μὲν ταπεινῆ τῆ φωνῆ, εἶπειτα δὲ γεγυῖα, ἐπρόφερε τινὰς λέξεις ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγας μάλις ἠκούσαμεν.

Ἡ σιωπὴ ἦτον ἀδιάκοπος· τὸ παιδίον εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῆς χειρὸς του, ὁ καπνὸς ἀνυψοῦτο συννεφώδης διακίδων ὀμίλην δξείαν καὶ ἀρωματικὴν, καὶ ὁ Ἀχμέτης, ἀνάληγτος καὶ σοβαρὸς, ἐφαίνετο ὅτι ἐπροσκάλει διὰ τῆς φωνῆς, ἥτις ἀπὸ ταπεινῆς ἐγένετο τραχυτέρη καὶ θορυβώδης, φάντασμα τι τὸ ὁποῖον ἐβράδυνε νὰ φανῇ. Αἶφνης τὸ παιδίον, ἀνασηκώσας τὴν κεφαλὴν, φωνάζον καὶ ὀλοφυρόμενον, μᾶς εἶπεν ὅτι δὲν ἠθέλε πλέον νὰ ἰδῇ τίποτε, καὶ ὅτι εἶχεν ἰδεῖ πρᾶγμα φρικῶδες ἦτον ὡς ἔξω φρενῶν. Ὁ Ἀραβὶ δὲν ἠπόρησεν ἀλλ' εἶπεν ἀπλῶς·

« τὸ παιδίον τοῦτο ἐφοβήθη, ἄφετέ το· βιάζοντες αὐτὸ θὰ καταπλήξωμεν ὑπὲρ τὸ δέον τὴν φαντασίαν του. » Μετὰ ταῦτα ἔφεραν μικρὸν ἄραβον ὅστις δὲν εἶχε ποτὲ ἰδεῖ ἢ ἀπαντήσῃ τὸν μάγον. Χωρὶς νὰ τρομάξῃ διὰ τὰ συμβάντα, ἐπρόσφερε τὴν χεῖρά του, καὶ προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπ' αὐτῆς, ὅπου ἔβλεπε τὸ πρόσωπόν του, τὸ ὁποῖον ἐβλέπομεν καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ πλαγίου κλονούμενον ἐντὸς τῆς μελάνης. Ὁ ἀρωματικὸς καπνὸς ἤρχισε καὶ πάλιν νὰ διαδίδεται πυκνός, καὶ αἱ εὐχαί, ποτὲ μὲν ψαλλόμεναι μονοτόνως, ποτὲ δὲ προφερόμεναι ἐντονώτερον ἢ ταπεινότερον, κατέσταινον συντονωτέραν τὴν προσοχὴν τοῦ παιδίου.

— Ἦλθεν! ἀνέκραξε τοῦτο, καὶ ὅλοι παρετηρήσαμεν τὴν αἰφνιδίαν καὶ ζωηροτέραν συγκίνησιν μεθ' ἧς ἔφερε τὰ βλέμματά του εἰς τὸ κέντρον τῶν μαγικῶν σημείων.

— Τί φορεῖ;

— Κόκκινον φόρεμα χρυσοκεντημένον, κεφαλοδέσιμον πράσινον, καὶ πιστόλια εἰς τὴν ζώνην.

— Καὶ τί κάμνει;

— Σαρόνει μίαν πλατεῖαν ἔμπροσθεν μεγαλοπρεπεστάτης καὶ ὠραίας σκηνῆς, ἡ ὁποία ἔχει πρασίνας καὶ κοκκίνας γραμμάς, καὶ σφαίρας χρυσαῖς εἰς τὴν κορυφήν.

— Παρατήρησε ποῖος ἔρχεται τώρα;

— Ὁ Σουλτάνος μὲ ὄλην τὴν συνοδίαν· ὦ! πόσον εἶναι ὠραίος!

Καὶ τὸ παιδίον παρετήρει δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ὡς διὰ νὰ ἰδῇ καλλήτερα, καὶ μὲ περιέργειαν συντονωτάτην.

— Ποίου εἶδους εἶναι τὸ ἄλογόν του;

— Ἄσπρον καὶ ἔχει πτερὰ εἰς τὴν κεφαλὴν.

— Καὶ ὁ Σουλτάνος;

— Ἐχει γένειον μαῦρον καὶ πράσινο μπιρίσι.

Καὶ μετὰ ταῦτα περιέγραψεν ἐν ἐκτάσει καὶ ἐμπεριστατωμένως τὴν συνοδίαν του, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας ὥστε δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ὅτι διηγείτο ὅτι εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν.

Εἶναι περιεργώτατον νὰ ἀναγνώσῃ τις εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Λαβόρδου τὰ μετὰ τὴν ἀνωτέρω σκηνὴν συμβάντα· τὸ παιδίον ἐρωτώμενον ὑπὸ τῶν παρεστώτων ἀπεκρίνετο ὅτι ποτὲ μὲν ἔβλεπε τὸν Σεκσπῆρον, ποτὲ δὲ ἀξιωματικούς ἄγγλους, πρόσωπα ζῶντα, τὰ ὁποῖα περιέγραφε μετὰ λεπτομερείας ἀξιοθαυμάστου.

Ὁ Κ. Λαβόρδης, καταπληχθεὶς ὑπὸ τῶν γεγονότων αὐτῶν, ἠθέλησε νὰ βεβαιωθῇ πόθεν προήρχετο ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου τούτου, καὶ τὸν ἠρώτησεν ἐὰν συγκατετίθετο ν' ἀποκαλύψῃ πρὸς αὐτὸν διὰ μέσου χρημάτων τὸ μυστικόν του, τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθη μεθ' ὅρκου νὰ μὴ κοινοποιήσῃ ἐφ' ὅρου ζωῆς του. Ὁ Ἀχμέτης συνήγεσε καὶ « μὲ διηγῆθη, λέγει ὁ Κ. Λαβόρδης, ὅτι εἶχε διδαχθῆ τὴν ἐπιστήμην του ὑπὸ δύο περιήμων σέικων. Μεταξὺ πολλῶν ὀνομάτων καὶ συνταγῶν γελοίων, ἀνεκάλυψα γνώσεις φυσικῆς τῆς ὁποίας οὐδ' ὑπωπευδύμενη ὑπαρχούσας εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἄλλας ἀναφερομένας εἰς τὸν μαγνη-

Πανδώρα, Ἀραβική.

W.T.M.

τισμόν. Δύναμαι περιπλέον, ἔλεγε, ν' ἀποκοιμήσω ἀμέσως ὅποιον θέλω, νὰ τὸν κάμω νὰ πέσῃ, νὰ κυλίεται, νὰ λυσοῦ, καὶ μεταξύ τοῦ παροξυσμοῦ τοῦ νὰ τὸν βιάσω ν' ἀποκριθῆ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου καὶ νὰ μὲ φανερώσῃ τὰ μυστικά του. Καθίζω τὸν ἄνθρωπον ἐπάνω εἰς θρανίον, καὶ σφροδόμενος πρὸς αὐτὸν μὲ χειρονομίας τινὰς ἰδιαιτέρας, τὸν ἀποκοιμίζω· δὲν κλείει ὁμῶς τὰ ὀμμάτια του, μὲ ὁμιλεῖ, καὶ χειρονομεῖ, ὡς νὰ ἦτον ἐξυπνος.» Ταῦτα δὲ λέγων ἔκαμνε χειρονομίας τινὰς αἰτινες ὁμοιάζον τὰς τῶν μαγνητιστῶν μας. Μετὰ δὲ ταῦτα μὲ ἀνεκάλυψε τὸ μουσικὸν τῆς ἐμφανίσεως ἐντὸς τῆς παλάμης περὶ ἧς προωμίλησα ».

Ὁ Κ. Λαβόρδης μαθὼν τὸ μυστικὸν οὗ τινος κύριαι βάσεις ἦσαν ἡ διαχάραξις τῶν σημείων καὶ τὰ τρία φάρμακα τὰ ὁποῖα δὲν ὀνομάζει διὰ νὰ μὴ ἀθετήσῃ τὸν ὄρκον του, βεβαίως ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία γοητεία, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐπανελάβε πολλάκις τὴν πρᾶξιν τοῦ Ἀραβὸς μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας.

Ἄλλος περιηγητῆς, ὁ Κ. Οὐ. Λάνης, Ἀγγλος, ἐπιкуроῖ ὡς ἀναμνηστικὰ τὰ γραφθέντα ὑπὸ τοῦ Κ. Λαβόρδου, καὶ προσθέτει μάλιστα καὶ πολλὰ ἄλλα περίεργα.

Ἔλα ὁμῶς τὰ μυστήρια ταῦτα τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο μέχρι τινὸς ὑπεράνθρωπα, σήμερον, μετὰ τὰς περιτὰς φυσικὰς ἐπιστήμας προόδους, ἐξηγοῦνται καὶ γίνονται καταληπτὰ. Ὅλοι σήμερον ἐννοοῦμεν ὅτι πρὶν ἀποδώσωμεν αὐτὰ εἰς δύναμιν ἐκτὸς τοῦ κόσμου τοῦ του, ἢ ἀποποιηθῶμεν νὰ τὰ πιστεύσωμεν, πρέπει νὰ τὰ ἐξετάσωμεν καὶ νὰ τὰ μελετήσωμεν. Μήπως τὰ ἄγνωστα δὲν εἶναι πολὺ πλείοτερα τῶν γνωστῶν, καὶ μήπως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δὲν ἀνακαλύπτῃ καθ' ἑκάστην πρᾶγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἐγνώριζε πρὸ ὀλίγου; Μήπως ὁ Γάλλης καὶ ὁ Λαβότερος δὲν ἐξήγησαν καὶ μετέβαλον μάλιστα εἰς ἐπιστήμην τὰς προρρήσεις τῶν προλεγόντων τὴν τύχην; Ν. Δ.

ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΑΡΑΒΙΚΗ.

Μετὰ τὴν σύντομον περιγραφὴν τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν μαγείας, δημοσιεύομεν εἰκόνα παριστάνουσαν ἄγωνα, ἢ φαντασίαν, ὡς ὀνομάζεται ἐν Ἀραβίᾳ· τοῦτο δὲ διότι τελεῖται συνήθως ὑπὸ ἀνθρώπων τῶν ὁποίων τὰ νῦτρα συνεκινήθησαν καὶ ἡ φαντασία ἐξήφθη διὰ τῶν ἀνωτέρω ὑποδειχθέντων μαγνητικῶν ἢ μαγευτικῶν μέσων. Τρεῖς, τέσσαρες, πέντε, ἕξ, δέκα, εἴκοσι ἵππεῖς ἀλαλάζοντες ἐφορμῶσι κατὰ σοῦ, σὲ σημαδεύουσι μὲ πυροβόλα στιλπνότατα, καὶ ἀναχατίζοντες τοῦ; ἵππους τρία βήματα μακρὰν σου, κενόνοουσι κατὰ τοῦ προσώπου σου τὰ φοβερά ὄπλα των. Φρίκη τότε σὲ καταλαμβάνει· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ φρίκη παύεται, ἡ θερμότης σοῦ ἀναβιβάζει τὸ αἷμα εἰς τὴν κεφαλὴν, ἡ λάμψις τῶν ὄπλων καταπλήττει τὴν ὄρασίν σου, αἱ φωναὶ τῶν θεατῶν καὶ τῶν ἵπποδρόμων, τῶν ἵππων οἱ χρεμετισμοί, ὁ ἀκατάπαυστος θόρυβος τῶν ἐκπυροσφορῶσεων σὲ ἐκκωφοῦσι, δὲν

βλέπεις, δὲν ἀκούεις πλέον τίποτε, καὶ αἰσθάνεσαι ἑαυτὸν φερόμενον ἀκατασχέτως πρὸς τὸν ἄγριον ἐκείνον βίον. Μὲ ὀφθαλμοὺς φλογεροῦς, μὲ στῆθος ἀσθμαῖνοι, μὲ σφυγμὸν συνεχῆ καὶ δυνατὸν, θέλεις νὰ πηδήθῃς ἐπάνω ἵππου γαύρου καὶ θυμοειδοῦς, νὰ ἐμπήξῃς τοὺς περνιστήρας σου εἰς τὰ ἐσχισμένα καὶ αἵματοσταγῆ πλευρά του, νὰ μεθυσθῇς ἀπὸ τὴν ὀσμὴν τῆς πυρίτιδος, καὶ ἐρίζων πρὸς χιλίους ἐπιδεικτάτους συναγωνιστὰς περὶ τοῦ βραβείου τῆς τόλμης καὶ τῆς ἐπιτηδειότητος, νὰ χειροκροτηθῇς ἀπὸ τὸ φρενιτικὸν καὶ ἀσπαῖρον πλῆθος.

Ὁ ἀγὼν οὗτος τελεῖται συνήθως τὰς ἑορτὰς μετὰξὺ πολλῶν ἄλλων οὐχ ἦττον περιέργων, περὶ ὧν ἴσως ὁμιλήσωμεν ἄλλοτε.

Η ΧΙΟΝΩΔΗΣ ΘΥΕΛΛΑ.

Δίηγημα Ῥωσικόν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1811 ἔτους, τοῦ τόσον ἀξιωμακροῦτος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥωσίας, ἐξῆ τις πλησίον τῆς Νεναραδοῦσης, γνωστὸς καθ' ὅλα τὰ περίχωρα διὰ τὴν φιλοξενίαν του. Καθ' ἑκάστην οὐ γείτονες ἤρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν του, ἄλλοι μὲν διὰ νὰ φάγωσι καὶ νὰ πίωσιν, ἄλλοι δὲ διὰ νὰ παίξωσι χαρτῖα μὲ τὴν γυναῖκά του, καὶ ἄλλοι, οἱ πλείοτεροι, διὰ νὰ ἴδωσι τὴν θυγατέρα του Μαρίαν εἰς οὗς ἤρεσκε τὸ ὠχρὸν καὶ μελαγχολικὸν πρόσωπον καὶ τὸ κομψότατον ἀνάστημά της. Ἦτον τότε δεκαεπταετής καὶ κανεὶς δὲν ἠγνόει ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ἐκληρονόμει πλουσιώτατα κτήματα· πολλοὶ μάλιστα τῶν εὐγενῶν τὴν ἐπεθύμουν διὰ τοὺς υἱοὺς των.

Ἡ Μαρία εἶχεν ἀναγνώσει πολλὰς μυθιστορίας Γαλλικὰς, καὶ ὡς ἐκ τῶν ἀναγνώσεων τούτων ὁ νοῦς της εἶχε ταχέως συλλαβεῖ ἀπειρίαν ἐρωτικῶν ὀνειροπολήσεων. Εἶχε δεχθῆ εὐχαρίστως τὰς φιλοφρονήσεις πτωχοῦ τινος σημαιοφόρου ἐλθόντος ἐν ἀδείᾳ νὰ διατρίψῃ ἡμέρας τινὰς μετὰ τῆς οἰκογενείας της. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ αὐτὸς ἠγάσθη τῆς Μαρίας, τῆς ὁποίας οἱ γονεῖς, παρατηρήσαντες τὴν ἀμοιβαίαν ταύτην κλίσιν, μετεχειρίσθησαν τὸν ἀξιωματικὸν χειρότερον καὶ ἀποπεμφθέντος ὑπαλλήλου, καὶ ἀπηγόρευσαν εἰς τὴν Μαρίαν τὸ νὰ σκεφθῇ κανὲν περὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συζυγίας της.

Ἐν τοσοῦτῳ οἱ δύο ἐρασταὶ ἀνταπεκρίνοντο δι' ἐπιστολῶν, καὶ ἐλάμβανον κρυφίας συνεντεύξεις εἰς τὸ δάσος τῶν πευκῶν πλησίον παρεκκλητίου ἐρήμου. Ἐκεῖ, καὶ τοὶ μεμφόμενοι ὡς ἀσπλαγχνὸν τὴν τύχην των, ὠρχίζοντο ν' ἀγαπῶνται αἰωνίως, καὶ ἐσυζήτουν χιλίων εἰδῶν σχέδια. Αἱ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ συνεντεύξεις τοῦς ἔφεραν τέλος πάντων εἰς ἀπόφασιν ὀριστικὴν· ἐπειδὴ, εἶπον, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ζήσωμεν ἕως εἰς χωρὶς τὸν ἄλλον, καὶ ὁμῶς θέλησις σκληρὰ καταστρέφει τὴν εὐτυχίαν μας, πρέπει νὰ νικήσωμεν μόνον μας ὅλα τὰ ἐμπόδια. Τὴν ἰδέαν ταύτην ἐξέφρασε πρῶτος ὁ νέος ἀξιωματικὸς, ἡ δὲ Μαρία, παραφερομένη

ἀπὸ τὴν ἐνθερμον φαντασίαν της, τὴν παρεδέχθη ἀμέσως.

Ἦσαν τότε ἀρχαὶ χειμῶνος, καὶ αἱ μὲν συνεντεύξεις δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ λαμβάνωσι χώραν ὡς καὶ πρότερον, ἢ ἀλληλογραφία ὅμως κατέστη πολὺ πλεόν συνεχῆς. Διὰ πάσης ἐπιστολῆς ὁ Βλαδίμιρος ἐξώρχιζε τὴν ἐρωμένην του νὰ παραδοθῆ εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ τὸν ὑπανδρευθῆ κρυφίως. Ἀφ' οὗ θὰ συνέζων, ἔγραφεν, ἐπὶ τινὰ καιρὸν μεμονωμένοι οἱ δύο, θὰ ἤρχοντο νὰ προσπέσωσιν εἰς τοὺς γονεῖς τῆς Μαρίας, οἵτινες, μαλαττόμενοι βεβαίως ἀπὸ τοιαύτην σταθερότητα, θὰ ἔλεγον εἰς τοὺς νέους συμβίους, « σὰς συγχωροῦμεν, πέσατε εἰς τὰς ἀγκάλας μας ».

Ἡ Μαρία, καὶ τοὶ παραδεχθεῖσα τὸ σχέδιον τοῦτο, ἐδίσταζε νὰ τὸ ἐνεργήσῃ. Εἰς μάτην εἶχον προβληθῆ πρὸς αὐτὴν πολλοὶ τρόποι φυγῆς· ἀλλὰ τέλος ἐδέχθη ἓνα. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἔπρεπε νὰ προφασισθῆ ὅτι ἐπόνει τὴν κεφαλὴν, καὶ ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὸν κοῖτῶνά της τὴν ὥραν τοῦ δείπνου. Ἡ ὑπηρετίς αὐτῆς ἐγνώριζε τὰ διατρέχοντα, καὶ αἱ δύο ἐμελλον νὰ καταβῶσι διὰ κλίμακος κρυφίας εἰς τὸν κῆπον· εἰς τὴν πύλην αὐτοῦ θὰ εὕρισκον ὄχημα, τὸ ὁποῖον θὰ τὰς ἔφερε πέντε βέρσιτα μακρὰν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Σκαδρίνου, ὅπου θὰ τὰς ἐπερίμενον ὁ Βλαδίμιρος.

Καθ' ὅλην τὴν προλαβοῦσαν νύκτα ἡ Μαρία δὲν ἐκοιμήθη· ἠτοίμασε τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ πολυτίμημα πράγματα της, καὶ ἔπειτα ἔγραψεν ἐπιστολὴν δεξοδικὴν πρὸς τινὰ φίλην της καὶ ἄλλην πρὸς τοὺς γονεῖς της. Τοὺς ἀπεχαιρέτιζε μ' ἐκφράσεις ζωηροτάτας, ἀπέδιδεν εἰς τὴν σφοδρότητα τοῦ πάθους της τὴν φυγὴν της, καὶ ἐτελείονε βεβαίονουσα αὐτοὺς, ὅτι ἡ εὐτυχεστέρα στιγμή τῆς ζωῆς της θὰ ἦτον ἐκείνη, καθ' ἣν προσπίπτουσα εἰς τοὺς πόδας των θὰ ἐπετόγγανε συγχώρησιν. Σφραγίσασα τὰς δύο ταύτας ἐπιστολάς μὲ σφραγίδα παριστάνουσαν δύο καρδίας φλογιζομένας, καὶ ἐπιγράψασα αὐτάς, ἔπεσεν εἰς τὴν κλινὴν της καὶ ἀπεκοιμήθη. Μετ' ὀλίγον ἐξύπνησεν ἔντρομος· τὴν ἐφάνη κατ' ὄναρ ὅτι ἐνῶ ἠτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὁ πατήρ της τὴν ἤρπασε μὲ χεῖρα ἀνίλων καὶ τὴν ἔρριψεν εἰς βάρανρον ζοφερόν· ἔπειτα ἶδε τὸν μνηστήρᾶ της ὠχρὸν καὶ αἱματόφυρτον, ὅστις μὲ φωνὴν ἀγωνιῶντος τὴν παρεκάλει νὰ τὸν συζευθῆ τὸ ταχύτερον. Τὸ πρῶτ' ἐξύπνησεν ὠχροτέρα ἢ ἄλλοτε, καὶ πάσχουσα τρώοντι τὴν κεφαλὴν. Οἱ γονεῖς της τὴν ἐξέταζον περὶ τῆς υγείας της περιπαθῶς καὶ αἱ φιλοφροσύναι των ἐσπάραττον τὴν καρδίαν της. Ἐπροσπάθησε νὰ τοὺς καθυσοχάσῃ, νὰ φανῆ φαιδρὰ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε· τὸ ἐσπέρας, ἐνθυμηθεῖσα ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτον ἡ τελευταία τὴν ὁποῖαν ἐπέρα ὑπὸ τὴν πατρικὴν στέγην, καὶ καταταραχθεῖσα, ἀπεχαιρέτισεν ἐν λύπῃ καὶ σιωπῇ ὅλα τὰ περὶ αὐτὴν. Ὅταν παρεσκευάσθη τὸ δείπνον εἶπε μὲ φωνὴν τρέμουσαν, ὅτι ἠναγκάζετο ν' ἀποσυρθῆ, καὶ ἐκαληνύκτισε τοὺς γονεῖς της· αὐτοὶ δὲ τὴν ἐνηγκαλίσθησαν εὐχρηθέντες αὐτὴν κατὰ τὴν συνήθειαν. Ὅλιγον ἔλειψε νὰ κλάσῃ καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν κοιτῶνά της καθήσασα ἐπὶ σκίμπος ἐχυσε δάκρυα πικρά.

Ἡ ὑπηρετίς τὴν παρεκάλει νὰ πρᾶυνθῆ καὶ νὰ λάβῃ θάβρος· ὅλα ἦσαν ἔτοιμα καὶ μεθ' ἡμίσειαν ὥραν ἐμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ ν' ἀποχαιρέτισῃ τὴν εἰρηνικὴν καὶ ἀθῶαν ζωὴν της. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπῆλθε θύελλα χιονώδης, ὁ ἄνεμος ἐμυκάτο, αἱ θύραι καὶ τὰ παραθυρὰ ἐτριζον· ὁ οἰωνὸς ἐφάνη ἀπαίσιος εἰς τὴν νέαν.

Μετὰ μικρὸν σιωπῇ βαθυτάτῃ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἡ Μαρία περιετυλίχθη μὲ μιλωτῆν, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸ κιβώτιον τὸ περιεχον τοὺς ἀδάμαντάς της, καὶ κατέβη τὴν κλίμακα παρακολουθουμένη ἀπὸ τὴν ὑπηρετιδὰ της φέρουσαν μέρος τῶν ἐνδυμάτων τῆς Κυρίας της. Ἡ θύελλα ἐξηκολοθεῖ, ὁ ἄνεμος ἐφύσα λαῦρος ὡς ἂν ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐνοχον κόρην, αὐτὴ δὲ μόλις κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κήπου· τὸ ὄχημα τὴν ἀνέμενον· οἱ ἵπποι βίγῶντες ἐποδοκτύπουν μὲ ἀνυπομονησίαν τὴν γῆν, καὶ ὁ ἠνίχος τοῦ Βλαδίμιρου ἠγωνίζετο νὰ τοὺς χαλιναγωγῆτῃ. Ἐβοήθησε τὴν Μαρίαν καὶ τὴν ὑπηρετιδὰ της νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὄχημα καὶ δράξας τοὺς χαλινοὺς ἀνεχώρησεν.

Ἄς ἀφήσωμεν αὐτοὺς διατρέχοντας τὰς ὁδοὺς, καὶ ἄς ἴδωμεν τί ἀπέγεινεν ὁ νέος σηματοφόρος.

Ὁ Βλαδίμιρος ἦτον εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν ἔλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην· καὶ πρῶτον μὲν ὑπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως διὰ νὰ συμβιβάσῃ τὰ περὶ τοῦ γάμου, ἔπειτα δὲ πρὸς τοὺς γείτονας διὰ νὰ τοὺς προσκαλέσῃ ὡς μάρτυρας εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ὁ πρῶτος τῶν μαρτύρων ἦτον ἀνθυπασπιστῆς ἐν ἀργίᾳ ὅστις ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς τὴν πρότασιν εἰπὼν, ὅτι ἀνεθυμίξεν εἰς αὐτὸν τὰς νεανικὰς του παραφορὰς. Ἐπροσκάλεσε τὸν Βλαδίμιρον νὰ γευθῆ εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ὑπεσχέθη νὰ εὕρῃ ἄλλους δύο μάρτυρας. Καὶ τρώοντι μετὰ μεσημβρίαν ἔφθασεν εἰς ὑπαξιωματικὸς καὶ εἰς στρατιώτης πρὸ μικροῦ καταταχθεὶς εἰς τὰ σώματα τῶν Οὐλάνων. Ἀμφότεροι δὲ ἐβεβαίωσαν ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι, ὄχι μόνον νὰ μαρτυρήσωσιν ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν των νὰ ἐκθέσωσι διὰ νὰ συντρέξωσιν αὐτόν. Ὁ Βλαδίμιρος τοὺς ἠσπᾶσθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ τελειώσῃ ὅλας του τὰς προετοιμασίας. Ἀφοῦ ἔστειλε τὸν πιστόν του Μιχαὴλ μὲ τὸ ὄχημά του εἰς τὴν πύλην τοῦ κήπου τῆς ἀγαπητῆς του, ἐπέβη εἰς ἄλλο ἐλαφρότερον καὶ διευθύνθη εἰς Σκαδρίνον, ὅπου ἐμελλε νὰ μεταβῆ καὶ ἡ Μαρία μετὰ τινὰς ὥρας· ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζε τὴν ὁδὸν ὑπέθεσεν ὅτι θὰ τὴν διέτρεχεν ἐντὸς εἰκοσι λεπτῶν.

Ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθεν εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ καταγίγῃ ἐπῆλθε φοβερὰ, καὶ χιονώδης θύελλα ἐσχότισε τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἡ ὁδὸς κατεκαλύφθη ἀπὸ χιόνος ἐν ἀκαρεῖ, καὶ τὸν ὀρίζοντα ἐπεριτύλιξε μαῦρος καπνὸς διὰ τοῦ ὁποῖου οὔτε γῆν, οὔτε οὐρανὸν εὐνόητο νὰ διακρίνῃ. Παρατηρήσας ὅτι ἐξέτραπῃ τῆς ὁδοῦ, ἐπροσπάθησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτὴν, ἀλλ' ὁ ἵππος ἐπιπτεν ἀπὸ φάραγγος εἰς φάραγγα, καὶ παρ' ὀλίγον τὸ ὄχημα νὰ συντριφθῆ. Ὁ νέος ἀξιωματικὸς ἐπλανᾶτο ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ δάσος τοῦ Σκαδρίνου. Ἐβάδιζεν ἐπὶ πεδιάδος ἀνωμάλου, ἡ θύελλα ἦτον ἀδιακόπως σφοδρὰ,

ὁ οὐρανὸς ζοφερός, καὶ ὁ ἵππος δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ προχωρήσῃ.

Ὁ Βλαδίμιρος ἶδεν ὅτι εἶχε καὶ πάλιν ἀποπλανηθῆ. Ἐστάθη λοιπὸν, ἐσυλλογίσθη, ἐπροσπάθησε νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ὁδόν, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισε νὰ στραφῇ πρὸς δεξιὰ. Ἐπορεύθη ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ οὐδὲ μίαν οἰκίαν, πίπτων ἀπὸ χαράδρας εἰς χαράδραν, σηκονόμενος, καὶ ἀγωνιζόμενος νὰ ἐμψυχώσῃ τὸν ἵππον τοῦ μόλις δυνάμενον νὰ πατήσῃ.

Ἐπὶ τέλους παρετήρησε μακρὰν γραμμὴν τινα μαύρην, καὶ διευθυνθεὶς πρὸς αὐτὴν ἶδε δάσος. « Δόξα τῷ Θεῷ, ἀνεφώνησε, τώρα εἶμαι πλησίον εἰς τὴν ἐκκλησίαν », καὶ εἰσεχώρησεν εἰς τὸ δάσος ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ εὔρῃ τὴν ζητούμενὴν ὁδόν. Μετ' ὀλίγον ἔφθασε τῷ ὄντι εἰς ὁδὸν πλατεῖαν καὶ ὁμαλὴν ὅπου ὁ ἄνεμος, ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὰ δένδρα, δὲν ἐμυκάτο ὡς πρὶν· ὁ ἵππος ἔλαβεν ἀναψυχὴν, καὶ ὁ Βλαδίμιρος καθήσυχασε. Καὶ ὅμως ἐπροχώρει, ἐπροχώρει ὁλονέν, καὶ οὐδὲ χωρίον ἔβλεπεν, οὐδ' εἰς τὸ τέλος τοῦ δάσους ἔφθανε. Τότε ἶδε φρίστων ὅτι εὕρισκετο εἰς μέρος πάντῃ ἀγνωστον. Κυριευθεὶς ἀπὸ ἀπελπισίαν ἐκτύπησεν ὡς μαινόμενος τὸν ἵππον τοῦ, ὅστις μετὰ πολλοῦ ἀγῶνος ἤρχισε νὰ τρέχῃ· ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναλάβῃ τὸ βαρὺ βῆμά του, διότι δὲν εἶχε δύναμιν νὰ βιάσῃ γοργότερον.

Μετά τινα ὥραν ὁ Βλαδίμιρος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ μακρότατον ἐκεῖνο δάσος· ἔρριψεν ἀσθμαίνων πανταχόσε τὰ βλέμματά του, ἀλλ' οὔτε τὸ χωρίον ἔβλεπεν οὔτε καλύβην. Ἦτον τότε μεσονύκτιον, τὰ δάκρυά του ἔρρεον ποταμηδόν, χωρὶς δὲ νὰ γνωρίζῃ ποῦ ὑπάγει ἐξηκολούθει νὰ προχωρῇ. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ θύελλα ἐκόπαζε, τὰ νέφη διεσκορπίζοντο, ὁ οὐρανὸς ἐκαθαρίζετο, καὶ ὁ ἀξιωματικὸς ἶδεν ἀπέραντον πεδιάδα χιονοσκεπαστον, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἐφαίνετο χωρίον εὐτελές συγκείμενον ἀπὸ τέσσαρας ἢ πέντε καλύβας. Διευθυνθεὶς ἀμεσῶς πρὸς τὴν πλησιεστέραν ἔκρουσε τὸ παράθυρόν της. Μετ' ὀλίγον γέρων τις λευκοπύγων προβαλὼν τὴν κεφαλὴν ἠρώτησε·

— Τί θέλεις;

— Εἶμαι ἀκόμη μακρὰν τοῦ Σκαδρίνου;

— Τοῦ Σκαδρίνου! . . .

— Ναί, ναί· εἶναι μακρὰν ἀπ' ἐδῶ;

— Ὁχι· πολὺ μακρὰν· ἕως δύο βέρστια.

Ὁ Βλαδίμιρος ἔκαμε σχῆμα ἀπελπισίας, καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος ὡς ἐμβρόντητος.

— Καὶ πόθεν ἔρχεσαι; ἐπανελάβεν ὁ γέρων. Ἄλλ' ὁ Βλαδίμιρος χωρὶς ν' ἀποκριθῇ, ἠρώτησεν ἐὰν εὔρισκεν ἵππους διὰ νὰ τὸν μεταφέρωσιν εἰς Σκαδρίνον.

— Καὶ ποῦ νὰ τοὺς εἴρω; ἀπεκρίθη ὁ γέρων.

— Δὲν ἔμπορεῖς τοῦλάχιστον νὰ μὲ προμηθεύσῃς ἕνα ὄδηγόν; θὰ τὸν ἀνταμείψω πλουσιοπαρόχως.

— Πρόσμενε, ἀπεκρίθη ὁ γέρων ὑπάγω νὰ σὲ στείλω τὸν υἱόν μου, καὶ μὲ αὐτὸν συμφωνεῖς.

Καὶ ἔγεινεν ἄφαντος. Μετά τινα λεπτά ὁ Βλαδίμιρος ἔκρουσεν ἐκ νέου τὸ παράθυρον.

— Τί θέλεις ἀκόμη; ἠρώτησεν ὁ γέρων.

— Δὲν θὰ ἔλθῃ ὁ υἱός σου;

— Ἐνδύεται ὁλονέν· ἂν χρυόνῃς ἔμβα νὰ ζεσταθῆς.

— Ὁχι, ὄχι· εὐχαριστῶ! στείλέ με τὸν υἱόν σου.

Μετ' ὀλίγον ἠνοιχθῆ ἡ πύλη, καὶ νέος τις κρατῶν εἰς χεῖρας μεγάλην βράβδον διὰ τῆς ὁποίας κατεμέτρα ἔνθεν κάκειθεν τὴν χιόνα ἐπροχώρησε πρὸς αὐτόν.

— Ὅποια ὥρα εἶναι; ἠρώτησεν ὁ Βλαδίμιρος.

— Ἐξημερώματα, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός.

— Ὁ Βλαδίμιρος ἔμεινεν ἄφωνος.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς Σκαδρίνον, ἡ ἡμέρα ἤρχιζε νὰ διαγελαῖ καὶ οἱ πετεινοὶ νὰ λαλοῦσιν· ἡ ἐκκλησία ἦτον κλειστή, ὁ δὲ νέος πληρώσας τὸν ὄδηγόν ἔδραμεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως. Τί ἄρα ἔμελλε νὰ μάθῃ; Ἄλλ' ἂς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν ἀγαθῶν κατοίκων τῆς Νεναραδούης διὰ νὰ ἴδωμεν καὶ τὰ ἐκεῖ διατρέξαντα. Οἱ γονεῖς τῆς Μαρίας εἰσῆλθον τὸ πρωτὸν εἰς τὸ ἐξιατώριον· τὸ τέιον ἐκάχλαζεν ἐπάνω τῆς τραπέζης, καὶ ὁ πατὴρ ἔστειλε νὰ μάθῃ πῶς ἐπέρασεν ἡ κόρη του. Ὁ ὑπηρετὴς ἐπιστρέψας εἶπεν ὅτι ἡ κυρία Μαρία δὲν εἶχε καλοκοιμηθῆ τὴν νύκτα, ὅτι ἐν τοσοῦτῳ ἦτον καλῆτερα, καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἤρχετο. Καὶ τῷντι μετ' ὀλίγον ἦλθε, καὶ προχωρήσασα πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς ἠσπάσθη τὰς χεῖράς των.

— Πῶς εἶσαι τέκνον μου; ἠρώτησεν ὁ πατήρ.

— Καλῆτερα, ἀπεκρίθη ἡ νέα.

— Θὰ σ' ἔβλαψεν ἴσως ἡ θερμάστρα.

— Πιθανόν.

Ἄλλὰ τὸ ἐσπέρας ἡ Μαρία ἠσθένησεν· ὁ ἰατρὸς ἐλθὼν μετ' ὀλίγον εἶπεν ὅτι εἶχε θέρμην, καὶ ὑπὲρ τὰς δεκαπέντε ἡμέρας ἡ νέα εὕρισκετο εἰς τὸ στόμα τοῦ Χάρωνος.

Κάνεις δὲν ἐγνώριζε τὴν φυγὴν της· τὰς δύο ἐπιστολάς τὰς εἶχε καύσει, ἡ ὑπηρετὴς δὲν ἀνέφερε τὸ παραμικρόν, ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ μάρτυρες τοῦ Βλαδимиρου εἶχον ἐπίσης διατηρήσει, διὰ λόγους βεβαίως ἰσχυροῦς, σιωπῆν, καὶ ὁ ἡνίοχος αὐτὸς δὲν εἶχε πολυμιλήσει εἰς τὰ καπηλεῖα· τὸ μυστήριον λοιπὸν δὲν ἀνεκαλύφθη ἂν καὶ τὸ ἐγνώριζεν ἡμίσεια δωδεκάς συνενόγων. Ἡ Μαρία ὅμως τὸ ἐπρόδοκε μόνη κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς φρενιτιδός της. Εἶπε πράγματα τόσῳ ἀλλόκοτα ὥστε ἡ μήτηρ, καθημένη εἰς τὸ προσκεφάλαιόν της, ἐπέισθη ὅτι ἠγάπα περιπαθῶς τὸν Βλαδίμιρον, καὶ εἰς τοῦ ἔρωτος τὴν ὑπερβολὴν ἀπέδωκε τῆς θυγατρὸς της τὴν ἀσθένειαν. Ἀνέφερε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν σύζυγόν της καὶ τινὰς τῶν φίλων των, παραστήσασα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μὴ γίνωσιν αἰτίαι τοῦ θανάτου τῆς νέας, καὶ ὅτι, τέλος πάντων, ἡ πτωχεία ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἠγάπα δὲν ἦτον ἐλάττωμα ἄξιον κατακρίσεως.

Ὅταν ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ, οἱ γονεῖς ἔγραψαν πρὸς τὸν Βλαδίμιρον εἰδοποιήσαντες αὐτόν ὅτι συγκατετίθεντο εἰς τὴν μετὰ τῆς Μαρίας ἔνωσίν του· ἀλλ' ὁπόσον ἐξέστησαν ὅταν, λαβόντες ἐπιστολὴν ἀκατάληπτον, ἀνέγνωσαν ὅτι ποτὲ πλέον δὲν θὰ πατήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν των, καὶ ὅτι μόνην ἐλπίδα εἶχε τοῦ λοιποῦ τὸν θάνατον. Μετά τινὰς ἡμέρας ἔμαθον ὅτι ἀπῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1812.

Πολὺν καιρὸν δὲν ἐτόλμησαν νὰ διακοινώσωσι τὴν εἰδησιν ταύτην εἰς τὴν Μαρίαν· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία

δὲν ὠμίλει κώποτε περὶ τοῦ Βλαδιμίρου. Μίαν ὅμως τῶν ἡμερῶν ἀναγνώσασα τὸ ὄνομά του μεταξὺ ἐκείνων οἵτινες εἶχον διακριθῆ καὶ πληρωθῆ, εἰς τὴν ἐν Βεροδίνῳ μάχην, ἐλειποθύμησε.

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπέθανεν ὁ πατὴρ τῆς ἀφῆτας εἰς αὐτὴν μεγίστην κατάστασιν, ἥτις ὅμως δὲν ἦτον ἱκανὴ νὰ τὴν παρηγορήσῃ. Διὸ, ἀναχωρήσασα μετὰ τῆς μητρὸς τῆς ἀπὸ τὴν οἰκίαν ἥτις ἀνευθύνιζεν εἰς αὐτὰς περιττάσεις ὀδυνηράς, μετέβη εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν.

Ἐκεῖ ἡ νεότης καὶ ἡ κατάστασις τῆς ἔσυραν εἰς τοὺς πόδας τῆς νέου προσηλύτους· ἀλλ' εἰς κἀνένα ἐξ αὐτῶν δὲν ἔδωκε τὴν ἐλαχίστην ἐλπίδα. Ἡ μήτηρ τὴν ἠνάγκαζεν ἐν τοσοῦτῳ νὰ ὑπανδρευθῆ· ἀλλ' αὐτὴ σείουσα τὴν κεφαλὴν μὲ ἦθος περιλυποῦν δὲν ἔλεγεν οὐδὲ λέξιν. Ὁ Βλαδίμιρος εἶχε μὲν ἀποθάνει, ἀλλ' ἡ Μαρία ἐφαίνετο λατρεύουσα τὴν μνήμην του, καὶ ἐρύλαττε μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας ὅτι εἶχε λάβει ἀπὸ αὐτὸν, στίχους, μουσικὴν καὶ ζωγραφίας. Ὅλοι ἐθαύμαζον τὴν τὴν τὴν σταθερότητά τῆς, καὶ ἐπερίμενον ἀνυπομῶνως νὰ ἴδωσιν ἐκεῖνον ὅστις θὰ ἐνίκα ἐπὶ τέλους τὴν πίστιν τῆς νέας ταύτης Ἀρτεμισίας.

Ὁ πόλεμος εἶχε τελειώσῃ εὐτυχῶς καὶ οἱ στρατιῶταί μας ἐπανήρχοντο θριαμβεύοντες εἰς τὰς ἐστίας των, ἐν μέσῳ λαοῦ ἐνθουσιῶντος. Πανταχόθεν ἐπαινίζε μουσικὴ στρατιωτικὴ, καὶ οἱ ἀξιωματικοί, ὅσοι ἀνεχώρησαν ἐρηβοὶ εἰς τὰ στρατόπεδα, ἐπέστρεφον σήμερον ἔχοντες ὄψιν ἀνδρικήν καὶ στήθη ἐσκεπατμένα ἀπὸ παράσημα.

Αἱ γυναῖκες τῆς Ρωσίας ἦσαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀμίμητοι· τὴν συνήθη ψυχρότητά των εἶχε διαδεχθῆ ἀληθῆς ἐνθουσιασμός, καὶ ἠσπάζοντο μὲ φωνὰς ἀγαλλιάσεως τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὰς πόλεις τάγματα, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντα σημαίας ἀναπεπταμένας καὶ σάλπιγγας. Ἡ Μαρία δὲν ἦτον μὲν παρούσα εἰς τὰς ἐπισήμους πανηγύρεις τὰς τελουμένας τότε καθ' ὅλας τὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς κόμας καὶ τὰ χωρία ὁ ἐνθουσιασμός, δὲν ἦτον κατώτερος. Ἐνταῦθα, ἡ παρουσία ἀξιωματικῶν ἐθεωρεῖτο ὡς μέγα συμβεβηκός· τὸν ὑπεδέχοντο ἐν θριάμβῳ, καὶ ἠμιλλῶντο τίς νὰ δώσῃ πρὸς αὐτὸν πλείοτερα συμπαιθείας δείγματα.

Ἐίπομεν ὅτι ἡ Μαρία, μὲ δλην τὴν ψυχρότητά τῆς, ἐπερικυκλοῦτο ἀπὸ ἐραστῆς· ὅλοι ὅμως ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ὅταν ἴδον ἐλθόντα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς συνταγματάρχην Οὐσσάρων ὀνόματι Βουρμῖνον, ὅστις ἐφόρει τὸν σταυρὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, καὶ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν γυναικῶν, εἶχεν εἰς τὸ πρόσωπον ὠχρότητα ἐξυπνίζουσαν τὴν συμπάθειαν. Εἶχεν εἰκοσιῆς περίπου ἐτῶν ἡλικίαν, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ παρακείμενα εἰς τὴν κατοικίαν τῆς Μαρίας κτήματά του, διὰ νὰ ἀναπαυθῆ ἀπὸ τοὺς κόπους του καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς του. Ἡ νέα τὸν ὑπεδέχθη μὲ ἰδιάζουσαν φιλοφροσύνην. Πλησίον αὐτοῦ δὲν ἦτον σιωπηλὴ καὶ περισκεπτικὴ ὡς μεθ' ὄλων τῶν ἄλλων. Δὲν θέλομεν νὰ τὴν ἀδικήσωμεν λέγοντες ὅτι ἐπροσπάθει νὰ τὸν ἐλύσῃ διὰ τρόπων ἐρωτικῶν· ἀλλ' ὁ ποιητὴς, ἂν ἐβλέπε τὴν συμπεριφορὰν τῆς, θὰ ἠρώτα δικαιοδικῶς: *Se amor non è, che dunque*

è quel? . . . (ἐὰν δὲν εἶν' ἔρως, τί λοιπὸν εἶναι;).

Ὁ Βουρμῖνος ἦτον τῶν ἀξίεραστος νέας, ἔχων πραγματικῶς προτερήματα νοδὸς τὰ ὁποῖα ἀρέσκουσι πλείοτερον εἰς τὰς γυναῖκας. Ἡ πρὸς τὴν Μαρίαν διαγωγὴ του ἦτον καὶ ἀπλὴ καὶ ἀβίαστος, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ καρδιά του ἐφαίνοντο ἀκολουθοῦντα ὅλα τῆς τὰ κινήματα, ἐπροσκολλῶντο εἰς ὅλας τὰς λέξεις τῆς. Εἶχεν, ὡς ἐφαίνετο, χαρακτῆρα εἰρηνικὸν καὶ περισκεπτικόν· καὶ ὅμως ἐλέγετο ὅτι ἔζησεν ἄλλοτε ζωὴν ἀρκετὰ νεανικήν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐθεωρεῖτο ἐλάττωμα ἀπὸ τὴν Μαρίαν, ἔχουσαν, ὡς ὅλαι αἱ γυναῖκες, τὴν διάθεσιν τοῦ νὰ συγχωρήσῃ τὰς παρεκτροπὰς τὰς προερχομένας ἀπὸ χαρακτῆρα θερμόν. Ἡ Μαρία δὲν ἠγάπα μόνον τὴν γλυκεῖαν δμιλίαν τοῦ νέου ἀξιωματικῶν, τὴν ὠχρότητα, τὰς πληγὰς του, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὴν σιωπὴν του. Δὲν ἐδύνατο νὰ κρύψῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τὴν ἤρεσκε πολὺ, οὗτος δὲ, ὡς ἔχων καὶ πείραν καὶ δευδέρκειαν, θὰ ἐνόησε τὴν κατάστασιν τῆς καρδίας τῆς νέας φίλης του. Διὰ τί λοιπὸν δὲν ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τῆς Μαρίας διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν ἔρωτά του; ὁποῖον αἴτιον τὸν ἀνεχαίτιζεν; Εἶχε τάχα τὴν δειλίαν ἐκείνην ἥτις εἶναι ἀδιαχώριστος ἀπὸ τῶν ἀληθῆ ἐρωτῶν, ἡ τὴν ἐπιτηδειότητα πολυμηχανοῦ ἐραστοῦ; Σκεφθεῖσα πολλὸν καιρὸν περὶ ταύτου ἐπέισθη ὅτι ἡ περισκεψίς αὐτὴ ἔπρεπε ν' ἀποδοθῆ εἰς μόνην τὴν δειλίαν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐνισχύσῃ αὐτὴ πρῶτη τὸν νέον. Ἐπρόβλεπε κατὰ τινὰ τρόπον περιττάσεις παραδόξους, καὶ ἀνέμενον ἀνυπομῶνως τὴν καταστροφὴν.

Τὰ στρατηγήματά τῆς εὐδοκίμησαν κατὰ πάντα. Ὁ Βουρμῖνος κατέστη πολὺ σκυθρωπότερος, καὶ οἱ μαῦροί του ὀφθαλμοὶ προσηλώνοντο τοσοῦτω φλογεροὶ ἐπὶ τῆς Μαρίας, ὥστ' ἐφαίνετο ὅτι ἡ λύσις δὲν ἦτον πλέον μακρὰν. Οἱ γείτονες ὠμίλουν περὶ τοῦ γάμου τῆς νέας ὡς περὶ πράγματος ἀποραισθέντος, καὶ ἡ μήτηρ τῆς ἔχαίρει. Μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐνῶ αὐτὴ ἐκάθητο μόνη εἰς τὸν θάλαμόν τῆς ἀναζητοῦσα τὸ μέλλον διὰ χαρτίων, ὁ Βουρμῖνος εἰτελλῶν ἠρώτησε ποῦ ἦτον ἡ Μαρία.— Εἰς τὸν κῆπον, ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ· ὕπαγε νὰ τὴν εὕρῃς καὶ σὰς περιμένω ἐδῶ.— Ὁ συνταγματάρχης κατέβη εἰς τὸν κῆπον, ἡ δὲ καλὴ μήτηρ ἔλεγε καθ' ἑαυτὴν· ἐλπίζω ὅτι σήμερον γίνετα ἡ ἀπόφασις.

Ὁ Βουρμῖνος εὕρηκε τὴν Μαρίαν καθημένην πλησίον βρύσεως καὶ κρατοῦσαν βιβλίον, ὡς ἀληθινὴν ἡρωίδα μυθιστορήματος. Μετὰ τινὰς λέξεις ἡ νέα διέκοψε τὴν δμιλίαν, διὰ νὰ φέρῃ εἰς ἀμηχανίαν τὸν ἀξιωματικὸν καὶ νὰ τὸν κατορθώσῃ νὰ προβῆ ταχέως εἰς ἐξήγησιν. Καὶ τῶντι ὁ Βουρμῖνος, ἀπορῶν πῶς νὰ ἀναλάβῃ τὸ σύνθημα ἦθός του, εἶπε πρὸς τὴν Μαρίαν ὅτι πρὸ πολλοῦ ἐζήτηε εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἀνοίξῃ εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν του, καὶ ὅτι τὴν παρεκάλεε νὰ τὸν δώσῃ τὴν ἀδειαν νὰ ἐξηγηθῇ. Ἡ Μαρία ἐκλείπει τὸ βιβλίον καὶ ἐχαμήλωσε τοὺς ὀφθαλμούς.

— Σὲ ἀγαπῶ, εἶπεν ὁ Βουρμῖνος, σὲ ἀγαπῶ ὡς τρελός. (ἡ νέα ἐρυθρίασασα ἐκλινεν ἐτι πλείον τὴν κεφαλὴν.) Ἐκαμα μεγίστην ἀνοησίαν παραδοθεὶς εἰς τὴν γλυκεῖαν ἐξιν τοῦ νὰ σὲ βλέπω καὶ νὰ σὲ ἀκούω

καθημερινῶς. Τώρα δὲν ἠμπορῶ πλέον ν' ἀντισταθῶ εἰς τὴν εἰμαρμένην μου. Ἡ ἐθύμησις σου, τὸ ἀξιολάτρευτον πρόσωπόν σου θὰ βρασανίζουν τὴν ἀθλίαν καρδίαν μου καθ' ἑλὴν μου τὴν ζωὴν. Μὲ μένει ὅμως μέγα τι χρέος νὰ ἐκπληρώσω· πρέπει νὰ σὲ ἀνακαλύψω μυστικὸν δλεθριὸν τὸ ὁποῖον θέτει μεταξὺ τῶν δύο μας φραγμὸν ἀδιάβατον.

Ἡ Μαρία τὸν ἠτένισε μὲ ἦθος καταπεπληγμένον.

— Εἶμαι ὑπανδρευμένος, ἐπανελάβεν ὁ Βουρμῆνος, ὑπανδρευμένος προ τριῶν ἐτῶν, καὶ δὲν ἤξεύρω οὔτε ποία εἶναι ἡ σύζυγός μου, οὔτε ποῦ εἶναι, καὶ ἀν ποτὲ θὰ τὴν ἐξαναῖδῶ.

— Τί λέγεις; ἀεφώνησεν ἡ Μαρία. Πόσον παράδοξον πρᾶγμα. Ἐξακολούθησε σὲ παρακαλῶ. Θὰ σὲ διηγηθῶ μετέπειτα τί συνέβη καὶ εἰς ἐμέ. Λέγε.

— Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1812, ἐξηκολούθησεν ὁ Βουρμῆνος, ὑπήγαινα εἰς τὸ ἐν Οὐίλνα σύταγμα μου. Φθάσας μίαν ἡμέραν πολλὰ ἀργὰ εἰς τινα σταθμὸν, ἐξήτησα νὰ ζεύξουν ἀμέσως τὰ ἄλογα, ἀλλὰ τυγχρόνως ἐπῆλθε θύελλα χιονώδης φοικτοτάτη, καὶ ὁ ταχυδρόμος καθὼς καὶ οἱ ἄνθρωποι του, μ' ἐσυμβούλευσαν νὰ μὴ ἀναχωρήσω. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἤκουσα τὴν συμβουλήν των μετ' ὀλίγον ὅμως, ἀνυπόμονος νὰ ἐξακολουθήσω τὸν δρόμον μου, ἀπεφάσισα νὰ καταρρονήσω πάντα κίνδυνον. Ὁ ἀμαξηλάτης, διὰ νὰ ὀλιγοστεύσῃ τὸν δρόμον, ἠθέλησε νὰ περάσῃ ποταμὸν παγωμένον, ἀλλ' ἀπεπλανήθη, καὶ ἐφθάσαμεν εἰς πεδιάδα ἄγνωστον εἰς αὐτόν. Ἰδὼν μακρὰν φῶς τὸν διέταξα νὰ διευθυνθῇ πρὸς αὐτό. Ἐφθάσαμεν εἰς χωρίον, ἡ ἐκκλησία τοῦ ὁποίου ἦτον φωταγωγημένη, αἱ πύλαι τῆς ἀνοικταί, καὶ παρ' αὐτὰς ἦσαν τινὰ ὄχημα καὶ ἄνθρωποι τινες περιπατοῦντες.

« Ἄπ' ἐδῶ! ἀπ' ἐδῶ! » μ' ἐφώναξαν μερικοί. Ἐπροχώρησα. « Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μὲ εἶπεν ἄγνωστός τις, διὰ τί ἀργοπόρητες τόσον; ἡ ἀρραβωνιστικὴ σου ἐλειποθύμησεν, ὁ ἱερεὺς δὲν ἤξεύρει τί νὰ κάμῃ, καὶ ἡμεῖς ἐτοιμαζόμεθα νὰ ἀναχωρήσωμεν. Ἐλα, τρέξε! » Κατέβην ἀπὸ τὸ ὄχημά μου, περιτυλιγμένος μὲ τὸν μανδύαν μου καὶ ἐμβῆκα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Νέα τις ἐκάθητο εἰς θρανίον μεταξὺ σκότους, καὶ ἄλλη τις στεκομένη ὀπισθέν τῆς ἐτίριβε τοὺς μήνιγγάς της. « Δόξα σοι ὁ Θεός! ἐφώναξεν ἡ τελευταία ἤλθες τέλος πάντων ἡ ταλαίπωρος κυρία μου ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀποθάνῃ. » Ὁ ἱερεὺς πλησιάσας με εἶπε· « θέλεις ν' ἀρχήτῳ; μάλιστα ἀπεκρίθη » καὶ εὐθὺς ἀνεστήκωσεν τὴν νέαν ἡ ὁποία μ' ἐφάνη ὡραία. Παραφερόμενος ἀπὸ ἀκατανόητον καὶ ἀσυγχώρητον κούφότητα ἐπροχώρησα πρὸς τὸ βῆμα. Ὁ ἱερεὺς ἐπλησίασεν, ἐνῶ οἱ μάρτυρες καὶ ἡ ὑπηρετίς κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ ζωογονήσωτ τὴν νέαν. Ἐντὸς ὀλίγου ἐτελειώσεν ἡ τελετή, καὶ μᾶς εἶπαν νὰ ἐναγκαλισθῶμεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Ἡ σύζυγός μου ἐστράφη πρὸς ἐμέ μὲ πρόσωπον κάτωχρον ἠθέλησα νὰ τὴν ἀσπασθῶ, ἀλλ' αὐτὴ, Θεέ μου, ἐφώναξε, δὲν εἶν' ἐκεῖνος! καὶ ἔπεσεν ἀναίσθητος. Οἱ μάρτυρες μὲ ἠτένισαν ὡς ἐμβρόντητοι, ἐγὼ ἐκβῆκα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἀνέβην εἰς τὸ ὄχημά μου, καὶ ἐφυγα.

— Θεέ μου! εἶπεν ἡ Μαρία, καὶ δὲν ἤξεύρεις τί ἀπέγεινεν ἡ σύζυγός σου!

— Δὲν ἤξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ Βουρμῆνος, οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου ὅπου ἐγίνεν ἡ τελετή. Τόσον ὀλίγον ἐφρόντιζα τότε δι' αὐτὴν τὴν ἱεροσυλίαν, ὥστε ἀπεκομήθην ἀμέσως, καὶ δὲν ἐξύπνησα παρὰ τὴν ἐπιούσαν. Ὁ ὑπηρετής μου ἀπέθανεν ἐν καιρῷ τῆς ἐκστρατείας, καὶ δὲν μὲ μένει πλέον καμμία ἐλπίς νὰ ἐξαναεύρω τὴν πτωχὴν νέαν τὴν ὁποίαν ἀδίχησα μὲ τὴν ἀσυνειδησίαν.

— Θεέ μου! Θεέ μου! ἀέκραξεν ἡ Μαρία λαβούσα τὴν χειρὰ του! Σὺ λοιπὸν ἦσουν; καὶ δὲν με γνωρίζεις;

Ὁ Βουρμῆνος ὠχρίασε, καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τῆς γυναικὸς του.

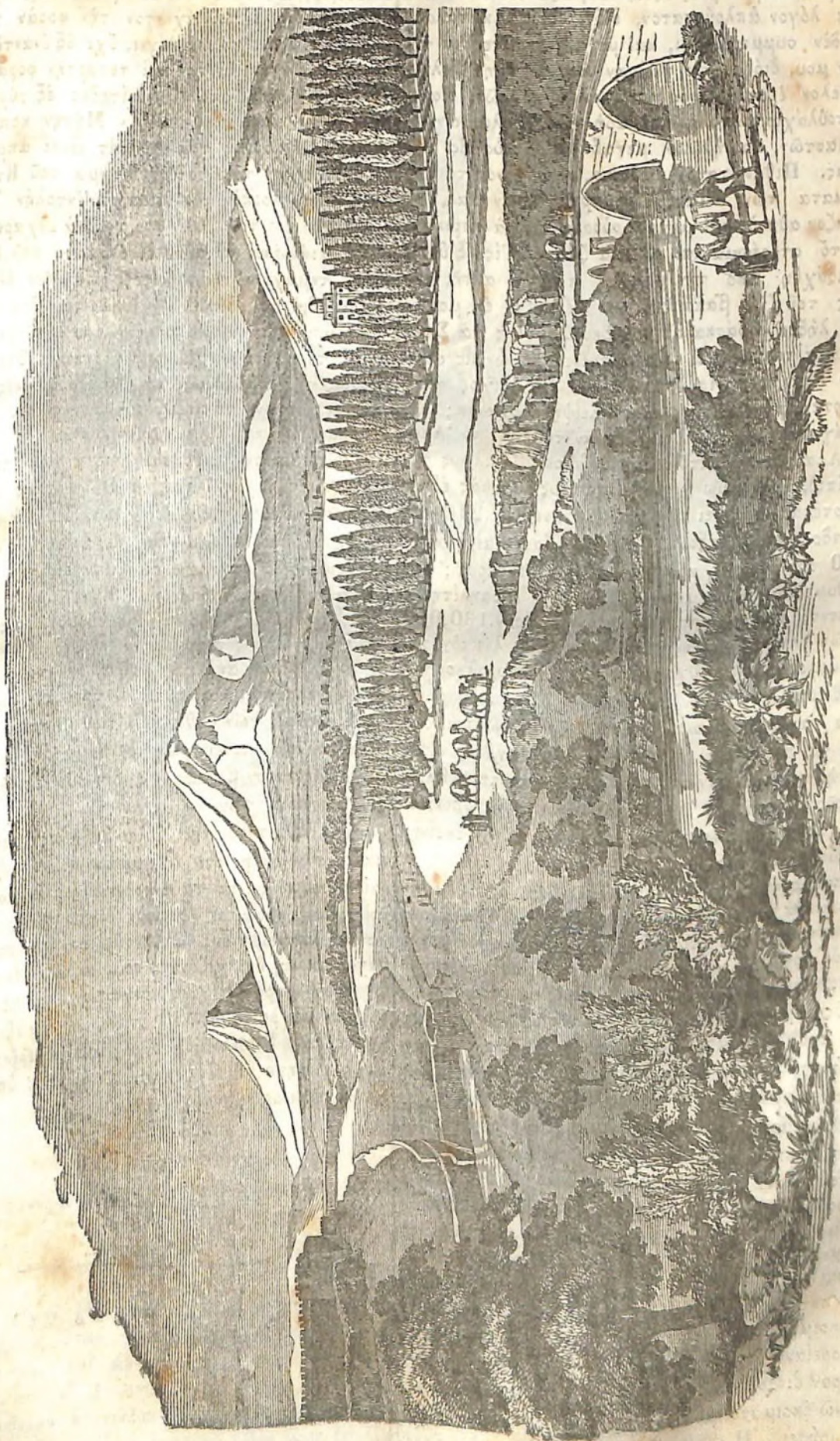
N. Δ.

ΤΟ ΟΡΟΣ ΑΡΑΡΑΤ.

Φαίνεται ὅτι τὰ ὑψηλὰ ὄρη τὰ κρύπτοντα τὰς κορυφὰς των, ὡς ἂν εἶποιαν Γάλλοι, ἐντὸς τῶν νεφῶν, ἔχουσιν ὅλα καὶ ἀνὰ ἐν θαυμάσιον ἀνέκδοτον. Προχθὲς ἀνεγινώσκωμεν εἰς τὴν Παρθώραν ὅτι Ἐβραῖός τις θελήσας νὰ ἀναβῆ εἰς Σινὰ, ὄχι βεβαίως διὰ νὰ προσκυνῆσῃ τὴν Ἀγίαν Αἰκατερίναν ἢ ν' ἀσπασθῇ τὰ ἔγνη τῶν ποδῶν τῆς ἱεράς καμήλου τοῦ προφήτου, εὗρισκε κατέναντί του, ὅθεν καὶ ἂν διευθύνετο, σταυρὸν μέγαν, ὅστις, πηδῶν ὡς ἀστραπὴ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἔφρασσε τὴν ὁδὸν τοῦ δυστυχοῦς συναδέλφου τοῦ Πατσίφικου. Σήμερον, ἐπιθυμήσαντες νὰ ἀνέλθωμεν μετὰ τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Ἀραράτ ὅπου ἐκάθησεν ἡ κιβωτός ἐν μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ, ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνός, ἐφοβήθημεν μὴ πάθωμεν τὸ τοῦ μοναχοῦ Ἰακώβου, καὶ ἀποκοιμηθῶμεν ὡς ἄλλοι Ἐνδυμίονες ἢ ἄλλοι Ἐπτὰ παῖδες.

Τί ἔπαθεν ὁ παπᾶ Ἰακώβος, θέλωμεν μετ' ὀλίγον τὸ διηγηθῆ, διότι τὸ θαῦμα τοῦτο δὲν εὐρίσκεται οὔτε εἰς τὸ Λαυσαϊκόν, οὔτε εἰς τὴν Ἀμαρτωλῶν Σωτηρίαν, οὔτε εἰς κανέν Συναξάριον ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα φυλλολογοῦσι, δὲν ἀμφιβάλλωμεν, οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τοῦ παλαιοῦ ἡμισφαιρίου πλειότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Πικουίλλου τοῦ ἐπιλεγομένου Ἀλλίαγα. Ἀλλὰ τίς ὁ Ἐνδυμίων, καὶ τίνες οἱ Ἐπτὰ παῖδες, καὶ ποῖος ὁ Πατσίφικος, καὶ τίνα τὰ ὄρη Ἀραράτ, περὶ τούτων δὲν θέλωμεν εἶπει οὔτε γρῦ, φοβούμενοι μὴ προσβλάωμεν τὴν εὐγενῆ φιλοτιμίαν σας· διότι, τίς ἐξ ὑμῶν δὲν ἔμαθεν ἀφότου ἤρχισε νὰ συλλαβίζῃ, ὅτι ὁ Ἐνδυμίων ἦτον ἐξ Ἠλίδος τῆς Πελοποννήσου, συντοπίτης Λυκούργου καὶ Λυσάνδρου τῶν νεωτέρων καὶ ὅτι ἐρασθεῖσα αὐτοῦ ἡ Σελήνη καὶ θέλουσα νὰ καμαρόνῃ τὰ κάλλη του, ἐξαπέστειλε πρὸς αὐτὸν ὑπνον αἰώνιον; Ἴσως τὸ θαυμαστικόν τοῦτο εἶδος τοῦ ἔρωτος, σᾶς φαίνεται, κύριοι τοῦ Παυσιλύπου, τοῦ καρνείου τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τῆς ὡραίας Ἑλλάδος, πολλὰ ἀλλόκοτον ἢ θεωρία δὲν εἶναι προτέρημα τοῦ

Τὸ δῶρος Ἀραβῶν.

αιῶνός μας. Ἐγὼ ὅμως ὅστις θαυμάζω τὸν Πλάτωνα δι' ἓνα λόγον ἀπλούστατον, διότι δὲν τὸν καταλαμ-
βάνω, δὲν συμμερίζομαι, καὶ μὲ συγχωρεῖτε διὰ τὴν
τόλμην μου, διόλου τὴν γνώμην σας· ἂν ἤμην Σελήνη
δὲν ἤθελον ἔρασθῆ ἑνὸς μόνου ἀλλὰ πολλῶν, διακο-
σίων τοῦλάχιστον, ὄλων δηλαδὴ τῶν βουλευτῶν καὶ
γερουσιαστῶν, καὶ ἤθελον μεταβάλλει αὐτοὺς εἰς Ἐν-
δυμίονας. Πιθανώτατον μάλιστα, μιμούμενος τὰ πα-
ραδείγματα τῶν ἀειμνήστων προπατόρων μας, νὰ
ἀνεβίβαζον αὐτοὺς καὶ μέχρις οὐρανοῦ διὰ νὰ περικαλ-
λύνω τὸ στερέωμα καὶ μὲ νέα ζώδια. Τίς ἐξ ὑμῶν
δὲν ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν μάμμην του, ἐξ αὐτῆς τῆς
πρώτης τοῦ ζῆν βαλβίδος, ὡς λέγει ὁ ἐν μακα-
ρία τῇ λήξει διδάτκαλός μου Σερούιος εἰς τὰ Σκα-
λαθύρματά του, ὅτι οἱ Ἑπτὰ παῖδες, ἐξ ὧν εἷς ὀνο-
μάζετο Ἐξακουστωδιανὸς καὶ ἄλλος Ἰάμβλιχος, ἀπε-
κοιμήθησαν ἔτη 372, χωρὶς νὰ λείψῃ οὐδὲ ὥρα; Τίς
δὲν ἀνέγνωσεν εἰς τὴν Γεωγραφίαν του ὅτι τὸ Ἀρα-
ράτ (Ἀραι-ἀράτ ἢ πτώσις τοῦ Ἀραι βασιλέως τῆς
Ἀρμενίας), ἔχει δύο χιονοσκεπάστους κορυφὰς ἐξ ὧν
ἡ ὑψηλότερα, ὑπερέχει τῆς μὲν θαλάσσης 17,210 τῆς
δὲ πεδιάδος τοῦ Ἀράξου 14,320 πόδας, καὶ ἡ ἄλλη
13,000 τῆς πρώτης, καὶ 10,140 τῆς δευτέρας; Τίς
δὲν ἐνθυμεῖται ὅτι ὁ μακάριος ἐκεῖνος Ἰσραηλίτης ὁ
καλούμενος Πατσίφικος, ἐβαλαντιοτόμησεν 130,000
δραχμῶν μετρητῶν χωρὶς νὰ λείψῃ οὐδὲ λεπτόν, καὶ
τὰ ἐπύρμυσε τροπαιοῦχος ἢ μᾶλλον ἀργυροῦχος εἰς
τὰ Γάδειρα;

Ὅλα ταῦτα τὰ γνωρίζετε, κύριοι ἀναγνώσται· ἀλ-
λὰ καὶ τὸ θαυμάσιον ἀνέκδοτόν μου δὲν ἤθελε λαν-
θάνει τὴν φιλομάθειάν σας, ἐὰν εἰς τὸ πανεπιστήμιόν
μας ὑπῆρχε καὶ τῆς Ἀρμενικῆς καθηγητῆς ὅπως ὁ
πάρχει καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς, διότι εἰς μόνην ἐκείνην
τὴν γλῶσσαν ἐγράφη.

Ὁ καλός μας λοιπὸν παπᾶ-Ἰάκωβος, ὅστις ἐχρη-
μάτισε μετὰ ταῦτα Πατριάρχης Νισίβως κατὰ τὴν
Μεσοποταμίαν, καὶ ἦτον σύγχρονος καὶ συγγενῆς, ὡς
λέγει ὁ Ἀρμένιος χρονογράφος, Γρηγορίου τοῦ μεγάλου,
ἀπεφάσισε νὰ πληροφορηθῆ ἰδίως ὁμμασιν ἐὰν ἡ
κιβωτὸς ἐσώζετο εἰτέτι τότε ἐπὶ τῆς ὑψηλότερας κο-
ρυφῆς τοῦ Ἀραράτ, ὡς ἐβεβαιούτο παρὰ πάντων.

Ἀνεχώρησε λοιπὸν μίαν τῶν ἡμερῶν διὰ νὰ ἐπιχει-
ρισθῆ τὴν ἀνάβασιν. Ὁ ἄφρων!... Μὴ δὲν ἤξευρεν
ὅτι ὁ Θεὸς μετὰ τὸν κατακλυσμόν ἀπηγόρευσεν ἐπὶ
τιμωρία βαρυτάτη τὸ νὰ πλησιάσῃ τις, ὅποιοςδήποτε,
τὰ ἱερά λείψανα τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε; Αὐτὸς ὅμως
καταφρονήσας τὰς θείας ἐντολὰς ἐπὶ προφάσει ὅτι ὀ-
λίγοι ἱερωμένοι τὰς σέβονται, ἤρχισε νὰ ἀναβαίη·
ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισαν καὶ οἱ πόδες του νὰ κλο-
νῶνται, οἱ ὀφθαλμοὶ του νὰ βαρύνωνται, ὁ δὲ μοναχὸς
πεσὼν κατὰ γῆς παρεδόθη εἰς ὕπνον βαθύτατον. Ἀφοῦ
ἐκαλοκοιμήθη ὁ παπᾶ-Ἰάκωβος ἐξύπνησε καὶ ἐπανελάβε
τὴν πορείαν του. Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ νέα κερηβαρία. Μετὰ
δεύτερον διεξοδικώτατον ὕπνον ἶδεν, ὡ τοῦ θαύματος!
ὅτι ἐνῶ ἐκοιμάτο μετεφέρθη εἰς τὸ μέρος ὅθεν εἶχεν
ἀναχωρήσει. Ἡ τεραστία αὐτῆ μεταστάσις δὲν ἔπρε-
πε νὰ τὸν μεταπέισῃ; αὐτὸς ὅμως ἰσχυρογνωμονέστε-
ρος καὶ τοῦ δερβίση ὅστις ἐξέρτει νὰ μάθῃ τί ἐστίν

ἐλευθερία, ἀνενώσε καὶ ἐκ τρίτου τὰς προσπάθειάς
του. Ἐπέτυχε τοῦλάχιστον τὴν φορὰν ταύτην; ὁ
Ἀρμένιος χρονογράφος λέγει, ὅχι· ἐξ ἐναντίας βεβαιοῖ
ὅτι ἐκοιμήθη καὶ τρίτην καὶ τετάρτην φορὰν, καὶ ὅτι
ἄγγελος κυρίου σταλεῖς ἐπίτηδες ἐξ οὐρανοῦ, εἶπε
πρὸς αὐτὸν κατ' ὄναρ τάδε· « Μήτην κοπιᾶς, πάτερ
Ἰάκωβε! ἡ κορυφὴ τοῦ Ἀραράτ εἶναι ἀπρόσιτος εἰς
τοὺς θνητούς· τοιοῦτο τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Μὴ
παραβαίνης λοιπὸν τὴν θεῖαν του ἐντολήν Ἀλλὰ διὰ
ν' ἀνταμείψω τὸν ζῆλόν σου, καὶ νὰ εὐχαριστήσω τὴν
περιέργειάν σου, σὲ φέρω ἐν ὀνόματι τοῦ Παντοκρά-
τορος τεμάχιον τῆς κιβωτοῦ τὸ ὅποιον ἔλαβον δια-
βαίνων διὰ τοῦ ὄρους. » Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Ἰάκωβός
μας ἐξυπνήσας εὗρηκε πλησίον του μαῦρον τεμάχιον
ξύλου, τετράγωνον. Ἐννοεῖται ἐπίσης ὅτι πηρητήθη
ἀμέσως τῆς ἀναβάσεως, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ μονα-
στήριον φέρων τὸ πολύτιμον κειμήλιον, τὸ ὅποιον
προσκυνεῖται καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

Ταῦτα πάντα συνέβησαν πρὸ χιλίων πεντακοσίων
περίπου ἐτῶν· ἀλλ' ἴσως ὁ ἀναγνώστης νομίζῃ ὅτι
μετὰ παρέλευσιν τῶσων οἰῶνων, ὅτε τὰ φῶτα ἐξη-
πλώθησαν ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης,
οἱ Ἀρμένιοι δὲν πιστεύουσι πλέον εἰς τὴν ἀπαγόρευ-
σιν ταύτην τῆς ἀναβάσεως. Ἐχει ὅμως λάθος καὶ
λάθος τρισμέγιστον· διότι πιστεύουσι εἰς αὐτὴν ἀ-
παραλλάκτως ὡς πιστεύουσι εἰς τὸν Θεόν· δύσασαι
νὰ τοὺς λάβῃς ἀπὸ τὴν χεῖρα, νὰ τοὺς ἀναβίβῃς
εἰς τὴν κορυφήν, καὶ αὐτοὶ ἐντοσοῦτῳ, ἀπιστοῦντες
καὶ εἰς αὐτὴν τῶν ὀφθαλμῶν των τὴν μαρτυρίαν, καὶ
εἰς αὐτὸν τῶν ποδῶν των τὸν κάματον, θέλουσι ἔχει
τὴν ἀδιάσειστον βεβαιότητα ὅτι οὐδ' ἐκινήθησαν ἀπὸ
τοὺς σοφάδας των.

Ἄλλ' ὁ ἀναγνώστης θέλει βεβαίως μείνει ἐκστα-
τικὸς, ἐὰν μάθῃ ὅτι ὅχι μόνον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλλὰ
καὶ αὐτοὶ οἱ τὰ πάντα ἀνερευνῶντες Εὐρωπαῖοι, αὐ-
τοὶ οἱ ἀναζητοῦντες κόσμους ἀγνώστους, οἱ διατρέ-
χοντες παγωμένους ὠκεανούς, καὶ ἔφιπποι, καὶ ὄνο-
βάται ἀκόμη διασχίζοντες τοὺς ἀέρας, δὲν εἶχον ἀνα-
βῆ εἰς Ἀραράτ μέχρις ἐσχάτων! Ἀπὸ καταβολῆς
κόσμου μέχρι τοῦ 1830 ἔτους, ὅτ' ἐπραξέ τὸ τόλμη-
μα τοῦτο ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς Φριδερίκος Παρρότ,
ψυχὴ γεννητὴ δὲν εἶχε πατήσει εἰς τὰς ὑπερνεφεῖς ἐ-
κείνου ἀκρωρείας!